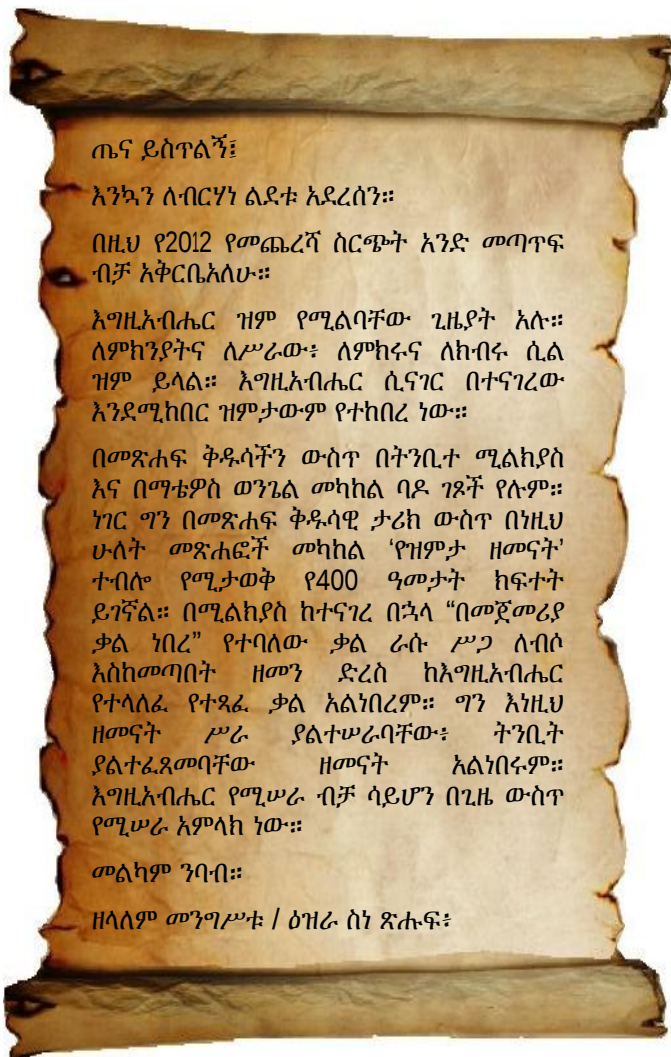

ማዕከላዊ ኪዳናት ፩፻ የዝምታ ዘመናት

ጤና ይስጥልኝ፤

እንኳን ለብርሃነ ልደቱ አደረሰን።

በዚህ የ2012 የመጨረሻ ስርጭት አንድ መጣጥፍ ብቻ አቅርቤአለሁ።

እግዚአብሔር ዝም የሚልባቸው ጊዜያት አሉ። ለምክንያትና ለሥራው፤ ለምክንያትና ለክብሩ ሲል ዝም ይላል። እግዚአብሔር ሲናገር በተናገረው እንደሚከበር ዝምታውም የተከበረ ነው።

በመጽሐፍ ቅዱሳችን ውስጥ በትንቢተ ሚልክያስ እና በማቴዎስ ወንጌል መካከል ባዶ ገጾች የሉም። ነገር ግን በመጽሐፍ ቅዱሳዊ ታሪክ ውስጥ በነዚህ ሁለት መጽሐፎች መካከል 'የዝምታ ዘመናት' ተብሎ የሚታወቅ የ400 ዓመታት ክፍተት ይገኛል። በሚልክያስ ከተናገረ በኋላ "በመጀመሪያ ቃል ነበረ" የተባለው ቃል ራሱ ሥጋ ለብሶ እስከመጣበት ዘመን ድረስ ከእግዚአብሔር የተላለፈ የተጻፈ ቃል አልነበረም። ግን እነዚህ ዘመናት ሥራ ያልተሠራባቸው ትንቢት ያልተፈጸመባቸው ዘመናት አልነበሩም። እግዚአብሔር የሚሠራ ብቻ ሳይሆን በጊዜ ውስጥ የሚሠራ አምላክ ነው።

መልካም ንባብ።

ዘላለም መንግሥቱ / ዕዝራ ስነ ጽሑፍ፤

መልአኩም እንዲህ አላት፡-

ማርያም ሆይ፤ በእግዚአብሔር ፊት ጸጋ አግኝተሻልና አትፍሪ።

እነሆም፤ ትፀንሻለሽ ወንድ ልጅም ትወልጃለሽ፤

ስሙንም ኢየሱስ ትብራለሽ።

እርሱ ታላቅ ይሆናል የልዑል ልጅም ይባላል፤

ጌታ አምላክም የአባቱን የዳዊትን ዙፋን ይሰጠዋል፤

በያዕቆብ ቤትም ላይ ለዘላለም ይነግሣል፤

ለመንግሥቱም መጨረሻ የለውም።

ሉቃ. ፩፥ ፴፫

ማዕከላዊ ኪዳናት - 400 የዝምታ ዓመታት

ዝምታ መልኩ ብዙ ነው። ለምሳሌ፡ የፍርሃት ዝምታ አለ። እስታሊን ከሞተ በኋላ የሶቪዬት መሪ የነበረው ኒኪታ ክሩስቼቭ እስታሊንን እያወገዘ በአንድ ስብሰባ ላይ ሲናገር ከጉባኤው መካከል አንድ ድምጽ፡ “ያኔ አንተም ከእስታሊን ጋር ወዳጅ ነበርክ፤ ያን ሁሉ ሕዝብ ሲያስፈጅ ለምን አላስቆምከውም?” ብሎ ጠየቀ። በዚህ ጊዜ ክሩስቼቭ ድምጹን ከፍ አድርጎ፡ “ማነው አሁን የተናገረው?” ብሎ አንባረቀ። መርፌ ብትወድቅ እስክትሰማ ድረስ አዳራሹ ጸጥ ረጭ አለ። ያኔ ረጋ አለና፡ “እያችሁ ያኔ ለምን ዝም እንዳልኩ?” ብሎ ንግግሩን ጨረሰ። ይህ የፍርሃት ጸጥታ ነው። ሌላ ዝምታም አለ፤ ላለመናገር ዝም የሚባልበት ጊዜም አለ።

እግዚአብሔር ዝም ሲል . . .

ለመናገር ጊዜ እንዳለው ዝምም ለማለትም ጊዜ አለው፤ መክ. 3፡7። እግዚአብሔር ከጊዜ ውጪ የሆነ አምላክ ነውና ይህ ቃል ለእግዚአብሔር አይሠራም። ግን እግዚአብሔርም ዝም ያለባቸው ዘመናት ነበሩ። እንዲያውም የብሉይ ኪዳን መጨረሻ በሆነው በሚልክያስ መጽሐፍ እና በአዲስ ኪዳን መካከል ያለው ጊዜ በመጽሐፍ ቅዱስ አስተማሪዎች ዘንድ የዝምታው ዘመን በመባል ይታወቃል። ምንም ነቢይ የተናገረውና የጻፈው የእግዚአብሔር ቃል ስላልነበረ እርግጥም የዝምታ ዘመን ነው። የመጨረሻው ቃል በሚልክያስ 4 የተነገረው የኤልያስ የተሰጠ ቃል ነው፤ ሚል. 4፡5-6። ከጸጥታው ዘመናት በኋላ የተቀጠለው ደግሞ መልአክ ባበሰረውና መላእክት በተናገሩት ቃላት ነው። ገብርኤል ለማርያም ተልኮ ተናገረ። ከርስቶስ ጌታ በተወለደ ጊዜ አሁንም የመላእክት ብስራት ተሰማ። ከዚያ ጌታ በ12 ዓመቱ የመጀመሪያ ቃሉ ተጻፈ፤ ሉቃ. 2፡46-49። ከዚያ በሚልክያስ የተባለው ያ ኤልያስ (ኤልያስ የተባለው መጥምቁ የሐንስ ነው) እየሰበከ በምድረ በዳ ተገለጠ፤ ማቴ. 3፡1። ዝምታው ተሰበረ።

እግዚአብሔር ከጊዜ ውጪ ቢሆንም በሰው አነጋገር ዝም የሚልበት ጊዜያት አሉ። ዝም ብሎ በጸጥታ የሚሠራውን ሥራ የሚሠራበት ጊዜ አለ። ልክ እንደ ሰሎሞን መቅደስ። የሰሎሞን መቅደስ በተሠራ ጊዜ ድምጽ አልነበረም፤ ቤቱም በተሠራ ጊዜ ፈጽመው በተወቀሩ ድንጋዮች ተሠራ በተሠራም ጊዜ መራጃና መጥረቢያ የበረትም ዕቃ ሁሉ በቤቱ ውስጥ አልተሰማም። 1ኀ. 6፡7። በ1ኀ. 5፡13-18 ሌላ ታሪክ ነው፤ እዚያ የሚታየው የ150 ሺህ ሰዎች መባተል ታሪክ ነው። ሁካታና ጫጫታ፤ ግርግርና ትርምስ ነው። እግዚአብሔር ዝም ያላቸው በርካታ ሰዎች በመጽሐፍ ቅዱስ ውስጥ ይገኛሉ።

ኢዮብ ዝም ተባለ። በታሪኩ ውስጥ እግዚአብሔር ለኢዮብ ሲናገር የሚታየው በመጽሐፉ መጨረሻ ነው። በመጽሐፉ መጀመሪያ እግዚአብሔር ለሰይጣን ክስ መልስ ሲሰጥ ሲናገር ይታያል። ግን ያ ለኢዮብ የታወቀ አይደለም። እየሆነ ያለው ነገር ለኢዮብ አልገባውም። ጻድቅ መሆኑን፤ ንጹሕ መሆኑን ያውቃል። ተፈትሽ የጠራና ያለፈ መሆኑ ከፊት ይልቅ ግልጽ እንዲሆን በኢዮብ መከራ ላይ ዝም አለ።

አብርሃም ዝም ተባለ። ተስፋ የተገባለት፤ የዘር ተስፋ የተሰጠው፤ ዘሩ ያየውን አገር የመውረስ ቃል የተገባለት ሰው ነው። በ75 ዓመቱ ወጣ፤ ጸጥ ተባለ። ዘር የለም። 5፡10፤ 15፡20 ዓመት መልስ የለም። ሮሜ. 4፡19 ምውት ከሆነው ዘር እንዲወጣ ፈለገ። ለባለ ጉልበቱ ዘር በመስጠት ፈንታ ምውት እስኪሆን ዝም ማለት ነበረበት። አንዳንድ ነገሮቻችንን ለመግደል እግዚአብሔር ዝም ይላል።

ዮሴፍ ዝም ተባለ። ሕልም ያየ፤ ተፈጻሚነቱን የሚጠብቅ ሰው፤ ወደላይ ሊመጥቅ የሚንደረደር ሰው ወደ ጉድጓድ ተጣለ። ከዚያ ጉድጓድ አውጥተው በሀያ ብር ሸጡት። እነዚያ ለጲጥፋራ ሸጡት። ከእጅ ወደ እጅ ተላለፈ። በጲጥፋራ ቤት አለፈውን ሲል በሐሰት ተከሰሶ ወደ ግዛት ቤት ተጣለ። ቃል እስኪመጣለት በቃል ተፈተነ፤ መዝ. 105፡17-21። በቃል ተፈተነ፤ ግን ቃሉ የዝምታ ቃል ነው። እንደተረሳ ሰው ዝም ተባለ። ሰውን እንኳ (ጠጅ አሳላፊውን) አስበኝ ብሎ እስኪለምን ድረስ ደረሰ። ግን በሚታሰብበት ጊዜ ከብዙ ትርፍ፤ ከብዙ ወለድ ጋር ነበር የታሰበው። እግዚአብሔር በደረጃ ሳይሆን በሊፍት ሊያወጣ ሲፈልግ ዝም ይላል።

ሙሴ ዝም ተባለ። ሐዋ. 7፡23-29። ሙሉ ሰው ሲሆን 40 ዓመት ሲሆነው ወንድሞቹን ሊጎበኝ አስበ ይላል። የማስታረቅም የመበቀልም ሥራ መሥራት ጀመረ። ወገኖቹ መዳን በእርሱ ተደርጎ እንደሚመጣላቸው የሚያስተውሉ ይመስለው ነበር። በእርሱ ቤት ሥራውን ጀመረ ማለት ነው። ግን በማግሥቱ አገር ለቆ ኮበለለ። የመሰለው ሁሉ እንደ ፊሰስ ውኃ ሆነ። መጽተኛ ሆኖ በዚህም ተደላፊሎ መኖር ጀመረ፤ ልጁን ጌርሳም ብሎ ስም አወጣለት። ስደተኛ፤ መጽተኛ ማለት ነው። መቼም በጉልበቱ ሊያደርግ የሞከረውን ነገር በነጻ አውጪነት ትዝታ ባያስታውሰውም እንኳ እርግጥ ለስደት የዳረገው ነገር ስለሆነ በመጥፎ ትውስታ ሳያስበው አይቀርም። እግዚአብሔርም ጸጥ አለ፤ ለ5 ለ10 ዓመት አይደለም። ለ40 ዓመት ዝም አለ። ምናልባት የኖረበትን የግብጽ 40 ዓመታት በ40 እያጣፋው ይሆናል። ልክ 40 ሲደፍን እርሱ የ80 ዓመት አዛውንት ሲሆን ተነሥ አለው። ጊዜ ደረሰ። በጉልበት ሳይሆን በኪዳን ሊሠራ (ዘጸ. 2፡24፤ 4፡25-26) ጠበቀው። እግዚአብሔር በዝምታ ውስጥ ሥራ አለው።

ዳዊት ዝም ተባለ። ቅብዓ ንጉሥ ተቀብቶ ወደ ወርቅ አንጥረኛ ሄዶ እራሱን ለካልኝ ዘውድ ላሠራ አፈልጋለሁ አላለም። ወደ ሳኦል ሄዶ በል ዙፋንህን ልቆልኝ አላለውም። ቅብዓ ንግሥት ተቀብቶ ወደ በግ ጥበቃ ሄደ። በዚያ ሥራ አለው፤ የበገና ሥራ፤ የአምልኮ ሥራ፤ የመዝሙር ሥራ። ወደ ንጉሥ ቤተ መንግሥትም ያገባው ሰይፉ ሳይሆን በገናው ነው። ከዚያ በኋላም እንደገና ተሰደደ፤ በጥሻ፤ በዱር፤ በምድረ በዳ፤ በፍልስጥኤማውያን አገር (ያውም በጌት!) እየተሰደደ ኖረ። 2ኛመ. 5፡4 በ30 ዓመቱ ነገሠ ይለናል። ቢያንስ 15 ዓመታት ያህል ቆይቶ ነበር ማለት ነው። ተቀብቶ ዝም መባል ከባድ ነው። ግን ዝምታ ሳይሆን ሥራ ነበረ እየተደረገ ያለው። ለሥራው የተመቸ የለሰለሰ ሊያደርገው ዝም ብሎ አቆየው።

እግዚአብሔር ዝም ሲል ከዝምታው ቀጥሎ የሚደረግ ነገር አለ ማለት ነው። ኤልያስ 40 ቀንና 40 ሌሊት ተጉዞ ኮሬብ ከደረሰ በኋላ ወደ አንድ ዋሻ ገባ፤ 1ኀ. 19፡9-12።

9 እዚያም ወዳለ ዋሻ መጣ፤ በዚያም አደረ እነሆም። ኤልያስ ሆይ፤ በዚህ ምን ታደርጋለህ? የሚል የእግዚአብሔር ቃል ወደ እርሱ መጣ። 10 እርሱም። ለሠራዊት አምላክ ለእግዚአብሔር እጅግ ቀንቻለሁ የአስራኤል ልጆች ቃል ኪዳንህን ትታዋልና፤ መሠዊዎችህንም አፍርሰዋልና፤ ነቢያትህንም በሰይፍ ገደለዋልና እኔም ብቻዬን ቀርቻለሁ ነፍሴንም ሊወስዱኝ ይሻሉ አለ። 11 እርሱም። ውጣ፤ በተራራውም ላይ በእግዚአብሔር ፊት ቆም አለ። እነሆም፤ እግዚአብሔር አለፈ፤ በእግዚአብሔርም ፊት ትልቅና ብርቱ ነፋስ ተራሮቹን ስነጠቀ ዓለቶቹንም ሰባበረ፤ እግዚአብሔር ግን በነፋሱ ውስጥ አልነበረም። ከነፋሱም በኋላ የምድር መናወጥ ሆነ፤ እግዚአብሔር ግን በምድር መናወጥ ውስጥ አልነበረም። 12 ከምድር መናወጥ በኋላ እሳት ሆነ፤ እግዚአብሔር ግን በእሳቱ ውስጥ አልነበረም። ከእሳቱም በኋላ ትንሽ የዝምታ ድምፅ ሆነ።

በዝምታው ውስጥ መልእክት ነበረ። ዝምታው ዝምታ ብቻ ሳይሆን ድምጽም ነበረ። የዝምታ ድምጽ! ዝምታ ከሌለ የማይሰማ ድምጽ ማለት ነው። ድምጾችን ሁሉ ለመስማት ዝም ማለት ያስፈልጋል። በተለይ አንዳንድ ድምጾችን ለመስማት የግድ ዝም መባል አለበት።

በትንቢተ ሚልክያስ እና በአዲስ ኪዳን መካከል የነበሩት 400 የዘምታ ዘመናት በአስራኤል ታሪክ ሦስት መንግሥታት የተፈራረቁበት ዘመናት ናቸው። አንዱ ቀድሞ የነበረው የሜዶንና ፋርስ መንግሥት ነው። ሁለተኛው በዚያ የዘምታ ዘመናት መጥቶ በፍጥነት አድጎ የከሰመና የጠፋው የግሪክ መንግሥት ነው። ሦስተኛው የሮም መንግሥት ጌታ ሲወለድና ሲያገለግል የነበረው መንግሥት ነው። ሚልክያስ የመጨረሻ ቃሉን ሲያስተላለፍ ይዝ የነበረው የሜዶንና ፋርስ መንግሥት ሆኖ ይህ እየተዳከመ የግሪክ መንግሥት ጡንቻውን እያፈረጠና እየተንቀሳቀሰ ነበር። በዳን. 2 ናቡከደነጾር እንዳየው ሕልምና ዳንኤል እንደተረጎመው ትርጉም በምድር ላይ በወርቅ ከተመሰለው ከባቢሎን መንግሥት ጀምሮ የሜዶንና ፋርስ፣ የግሪክ፣ የሮም መንግሥታት እየተነሡ ገዙ። የዳንኤል ትንቢት ቃል በቃል ነው የተፈጸመው። አንዳንድ የመጽሐፍ ቅዱስ ጠላቶች የዳንኤል መጽሐፍ ትንቢት የተነገረው ነገሮቹ ከተፈጸሙ በኋላ ነው ብለው ሐሰተኛ ሊያደርጉት ይሞክራሉ። በተለይ የዳን. 2፣ የ7-8 እና የ10-11 አፈጻጸም ቃል በቃል በመሆኑ የሚሉትን ስለሚያሳጣቸው ነው ይህ የተጻፈው ነገሮቹ ከተፈጸሙ በኋላ ነው የሚሉት። (ለምሳሌ፡ ዳን. 8፡1-9 እና 16-26።) ይህ የሚነግረን ነገሩ የዘምታ ዘመን ሳይሆን እግዚአብሔር በመናገር ላይ ባይሆንም በሥራ ላይ መሆኑን ነው።

የግሪክ መንግሥትና ትልቁ እስክንድር

የሜዶንና የፋርስ መንግሥት እየከሰመ እየከሰመ መጥቶ መውደቁያው ላይ ተዳርሶ ነበር። የግሪክ መንግሥት ማደግና መስፋት በሚያስደንቅ ፍጥነት የሆነ ነገር ነው። የእስክንድር አባት የሆነው የፊልጶስ ግዛት መቆዶንያ ትንሽና በግሪኮችም እንኳ እንደ ኋላ ቀርና ያልሰለጠነች ሕዝቧም እንደ ገጠሬና ባላገር የሚታዩ የሚታዩ ነበሩ። እስክንድር የኖረው ከ356-323 ሲሆን በልጅነቱ አባቱ አርስጣጣሊስን አስተማረው አድርጎ ቀጥሎት ነበርና በትምህርትም የጎደለው አልነበረም። በአመራርና በፖለቲካ፣ በጦር መሪነትና በጀግና ተዋጊነትም ወደ አልነበረውም። ገና በ16 ዓመቱ የአባቱ ፈረሰኛ ጦር አዛዥና በ338 ዓ. ዓ. ካይሮኒያ በተባለ ቦታ በተደረገ ጦርነት አስደናቂ ድል የተጎናጸፈ አዛዥ ነበረ። አባቱ ሞቶ በ20 ዓመቱ ሲነግሥ ቀድሞውኑ የተዋጣለት መሪ ነበረ።

እንደነገሠ በመጀመሪያ በዙሪያው ያለውን የአካይያን ግዛት ወርሮ ከተቆጣጠረ በኋላ ፊቱን ወደ ምሥራቅ፣ ወደ እስያ አዞረ። መጀመሪያ በግሪክ አገርና በትንሹ እስያ መካከል ያለውን የሄለስፖንት ስርጥ ተሻግሮ በግራኒቆስ ወንዝ አጠገብ ከፋርስ ጦርና የፋርስን ጦር ከሚረዳው የግሪክ ቅጥረኛ ጦር ጋር ተዋግቶ ወሳኝ ድል አደረገ። የቀረው የፋርስ ጦር ፊቱን ወደ ምሥራቅ አድርጎ ሲሸሽ እስክንድርም ከኋላቸው ገሰገሰ። ወደፋርስ ዋና አገር ከመሄዱ በፊት በፊት ወደ ደቡብ ወደ ጢሮስና ግብጽ ሲያመራ ፋርሶች መንገዱን ከኋላው ዘጉበት። ተመልሶ ዘመተባቸውና በሶርያ ሰሜን በኢሶስ ያደረገው ውጊያ ፋርሶችን ያስደነገጠና ቅስጣቸውን የሰበረ ሆነ። በዚህ ጦርነት በተለይ ዳርዮስ ሣልሳዊ ሜዳውን ጥሎ ሲሸሽ ሚስቱና ልጆቹ ተማረኩ። ይህ የኢሶስ ጦርነት የሜዶ ፋርስ ጦርነት ውድቀት መጀመሪያ ነው። ዳርዮስ ሣልሳዊ እንደገና ተጠናክሮ ወደ እስክንድር መጣና በመጀመሪያ የተማረኩትን ቤተሰቡን መቤግ 10ሺህ ታላንት ወርቅ ወስዶ ቤተ ሰቡንና አገሩን ለቆ እንዲሄድ ጠየቀ። እስክንድር ይህ አገሩን ለቆ የመሄድ ጥያቄ አናደደው። ሁለተኛ ጊዜ ዳርዮስ 30ሺህ ታላንት፣ እስከ ኤፍራጥስ ያለውን ግዛት፣ እና ሴት ልጁን ለጋብቻ ፈቀደለት። ይህ የዳርዮስ መንበርከክ በአገሩ ሁሉ ባሉ ታናናሽ መንግሥታት ረዓድ የፈጠረና ብዙዎቹ ሳይዋጉ እጅ እንዲሰጡ ያደረገ ሁኔታ ነበረ። ይሁን እንጂ እስክንድር ራሱን እንደ አንድ የጦር መሪ ብቻ ወይም እንደ ግሪክ ንጉሥ ብቻ ሳይሆን እንደ ዓለም ሁሉ ገዢና እንደ አምላክ ይቆጥር ነበርና ይህን መሳሪያ ድርድር አልተቀበለም። ሊቀበልም አልሞከረም። ድርድሩ ስላልተሳካ ዳርዮስ አፈግፍጎ ለተጠናከረ ውጊያ መሰናዳት ጀመረ።

ጢሮስና የሕዝቅኤል ትንቢት ፍጻሜ

ከኢሶስ ውጊያ በኋላ በ332 እስክንድር ወደ ጢሮስ መጣ። ጢሮስ የሜዲቴራኒያ የባሕር ኃይል ዋና ጣቢያ ናት ማለት ይቻላል። ጢሮስ ወደብም ደሴቷም ናት። ጢሮስን በ586 ናቡከደነጾር 13 ዓመት አስከብቦ ቢያስጠብቅም ደሴቷን ጢሮስን ምንም ሊነካት አልቻለም። ደሴቷ ደግሞ ደሴት ብቻ ሳትሆን 50 ሜትር በሚበልጥ ግንብ የተገነባች የተመሸገች ደሴት ናት። እርሷን መውጋት ቀላል ስለማይሆንና ደግሞም ናቡከደነጾር እግረኛና ፈረሰኛ እንጂ ባህርና ሠራዊት ስላልነበረው ደሴቷን ትቶ ከተማዋን ግን አውድማ አድርጎ ተዋት። አሁን እስክንድር ወደ ደሴቷ ጢሮስ መልእክተኞች ላከባት ትእቢተኞቹ የጢሮስ ሰዎች ልዑካኑን ገድለው እስክንድር እንዲያያቸው ወደ ባሕሩ ወረወሩአቸው። ይኸኔ እስክንድር ደሴቷን ላለመተው ቆረጠ። ከበባውን ማጥበቅ ብቻ ሳይሆን የወደመውን የዱሮዋን የወደቧን ጢሮስ አፈርና ድንጋይ ወደ ባሕር እየሞሉ ወደ ደሴቷ የሚወስድ መንገድ ማሠራት ጀመረ። ከበባውና ድልድዩ 7 ወር ፈጀበት። ግን ተሠራ። ድልድዩ ተሠርቶ ደሴቷ ተወርራና ወድማ የውጊያ ዕድሜ ወንዶች ሁሉ ሲገደሉ የቀሩት 30ሺህ ሴቶችና ልጆች ባሪያ ተደርገው ተሸጡ። 2ሺህ ወታደሮች ለመቀጣጫ እንዲሆኑ በእንጨት (በመስቀል) ተሰቅለው ተገደሉ።

የድልድዩ ነገር ይገርማል። እስክንድር ሳያውቅና ሳያስተውል ከ250 ዓመታት በፊት ስለጢሮስ ውድመት የተነገረውን የሕዝቅኤልን ትንቢት፡ ሕዝ. 26፡3-5 እና 12-14 እየፈጸመ ነበር። ባሕር መጥቶ አላሰጠማትም፤ አልዋጣትም። እርሱም ግን ፈርሳ፣ ድንጋዮቿ ተፍቀው ወደ ባሕር ውስጥ ገቡ። ይህ ትንቢት መፈጸሙ የአጋጣሚ ጉዳይ ይመስላል፤ ግን አይደለም። ይህ የሚያሳየን እግዚአብሔር አዲስ ቃል ባይናገርም ቀድሞ የተናገረውን በመፈጸም ላይ ነው። በእርግጥም እግዚአብሔር የተናገረውን ቃል ይፈጽማል እንጂ ከቃሉ አንዲትም በምድር ላይ በከንቱ አትወድቅም፤ ኢሳ. 55፡10-11።

እስክንድር ጢሮስን አውድሞ ወደ ደቡብ ወደ ጋዛና ወደ ኢየሩሳሌም አቀና። ጋዛ በትልቅ ኮረብታ ላይ ያለች በመሆኗ በቀላሉ የማትደፈር ነበረች። ግን እስክንድር ትልልቅ በመንኮራኩር ላይ የሚሄዱ ማማዎች አሠርቶ ቀስተኞቹ በዚያ ላይ እየሆኑ የጋዛን ተከላካዮች እንዲለቅሙ አደረገ። ጊዜ ቢወስድም ከተማዋን ያዘ። ራሱ እስክንድር በዚህ ውጊያ ላይ ትከሻውን ተወግቶ ከፋኛ ቀስሎ ነበር። ጋዛ ከተያዘች በኋላ በጦር ዕድሜ ያሉ ወንዶች ሁሉ ሲገደሉ ሴቶችና ልጆች ባሪያ ሆነው ተሸጡ። ጥንት በጦርነት ጊዜ ባሪያ የሚገዙ ነጋዴዎች ጦረኞችን እየተከተሉ መሄድ ልማድ ነው። የጋዛ መውጊያ ማማዎቹ እየተሠሩ ሳሉ እስክንድር ጋዛን አስከብቦ አንድ የጦር ክፍል ይዞ ወደ ኢየሩሳሌም ሄደ። በኢየሩሳሌም ግን ጦርነት አልጠበቀውም፤ ሊቀ ካህናቱ በከተማዋ የነበሩትን ካህናት አሰልፎ የዳንኤልን መጽሐፍ ጥቅልል አስይዞ ሊቀበለው ወጣና በፋርስ መንግሥት ላይ የሚነሣው ንጉሥ እርሱ መሆኑ በትንቢት እንደተጻፈ አሳየው። እስክንድር በደስታ አደመጠውና በአይሁድና በመጽሐፋቸው ተገርሞ አይሁድ የእርሱን የበላይነት እስካልተቃወሙ ድረስ ከፊል ነጻነት ተሰጥቶአቸው ሃይማኖታቸውን መጠበቅ እንዲችሉ ፈቀደላቸው።

ከዚያ በ331 እስክንድር ወደ ግብጽ በማለፍ ግብጽንም በቁጥጥሩ ስር አድርጎ እስክንድርያን መሥርቶና በስሙ ሰይሞ ወደ ምሥራቅ ዘመቻውን ቀጠለ። በዚህ ጊዜ እስክንድር ወደ ምዕራብ ቢዞር ኖሮ ገባ ጨቅላ የነበረውን የሮምን መንግሥት አውድሞ እንዳይነሣ ሊያደርግ ይችል ነበር። ግን ሮምም በትንቢት ውስጥ ተራ የሚጠብቅ መንግሥት ነበረና ፊቱ ወደዚያ አላቀናም።

እስክንድር ያለበትን የፓለስቲና አካባቢ እና የግብጽ ውጊያዎች ከጨረሰ በኋላ ወደ ፋርስ ሲገባለንና ሣልሳዊ ዳርዮስ ሲያፈገፍግ የራሱ ዘመድ እና ከግዛቱ ገዥዎች አንዱ ቤሶስ የተባለ ሰው ዳርዮስን ይዞ ካሰረው በኋላ

እስከንድር እየቀረበ ሲመጣ ዳርዮስን አስገድሎ ራሱን ንጉሥ ብሎ በመሾም እስከንድርን መዋጋት ጀመረ። ይህ እስከንድርን ያበገነው ጉዳይ ነበረ። ዳርዮስን በሙሉ ንጉሣዊ ክብር ካስቀበረ በኋላ ቤሶስን በማሳደድ ወደ እስያ ዘለቀ። ይህ በመጀመሪያ ቤሶስን ለማሳደድ የተጀመረው ከትችል ኋላ የእስከንድር የእስያ ታላቁ የሰልፍና የገዢ ጉብኝት ዘመቻ ሆኖ እስከ አሁን አፍጋኒስታንና ሕንድ ዞር የዘለቀበት ጉዞ ሆነ። እንዲህ እስከንድር የታወቀውን የሜዶ ፋርስን ብቻ ሳይሆን ከዚያ ባሻገር ያለውን ግዛት ሁሉ ሊቆጣጠር በቃ። በ8 ዓመታት ሠራዊቱን እስከ ሕንድ አድርሶ በዘመኑ የታወቀውን ዓለም በቁጥጥሩ ስር አድርጎ ከዚያ ባሻገር ወዳለው የዓለም ክፍልም ሊሄድ ፈልጎ ነበር። ሠራዊቱ ግን በጦርነቱ ተሰላችተው ቤተ ሰባቸውን ስለናፈቁ እንመለስ ብለው ስለጠየቁ ነው የመልስ ጉዞ የተጀመረው። በመልስ ጉዞው ወደ ባቢሎን ደርሰው ቆዩ። በባቢሎን ሳሉ ነው እስከንድር በ323 ዓ. ዓ. በ32 ዓመቱ የሞተው።

ይህ ፈጣንና አስደናቂ ወረራ በዳንኤል ትንቢት የተነገረ ነው። በናቡከደነጾር ሕልም የግሪክ መንግሥት በናስ፣ በዳንኤል ራዲያ ደግሞ በነብር (ዳን. 7፡6) የተመለሰ መንግሥት ነው። ነብር ፈጣንና ካለመ ያየውን ሳይነጥቅ የማይመለስ አውሬ ነው። የግሪክ መንግሥትና እስከንድር እንደ ነብር ፍጥነት ባለ ቅልጥፍና ነው ተስፋፍተው ሰፊውን የታወቀ ዓለም የገዙት።

የእስከንድር ወራሾች፤ አራቱ ቀንዶች

እስከንድር ወራሽ አልነበረውም። ሁለት ሐጻናት የሆኑ ልጆች ቢኖሩትም በኋላ ተገደሉ። ከመሞቱ በፊት የጦሩ አዛዦች ቀርበው የመንግሥቱ ወራሽ ማን እንደሚሆን ሲጠይቁት፣ “ከሁሉም ኃይለኛ የሆነው” አለ ይባላል። በጊዜው 4 ኃይለኛ የጦር መሪዎች ነበሩ። ከእስከንድር ሞት በኋላ፡

1. አንቲጎኒስ የተባለው ሰሜን ሶርያንና መስጴጦምያን ማስተዳደር ጀመረ። (አንቲጎኒስ ከተወገደ በኋላ ይህ ግዛት በሴሌውቆስ ስር ሆነ።)
2. ካሳንደር የአንቲጳጥር ልጅ ነው (አንቲጳጥር እስከንድር ወደ ምሥራቅ ሲዘምት እንደራሴው አድርጎ በመቁደንያ የሾመው ሰው ነው) ከእስከንድር ሞት በኋላ አንቲጳጥር ሲሞት ካሳንደር ወደ መቁደንያ ሄዶ በአባቱ ፈንታ ነግሦ የእስከንድርን ግማሽ እግት አግብቶ መግዛት ጀመረ።
3. ሊሲማቆስ የተባለው ደግሞ ከመቁደንያ ምሥራቅ ያለውን የትራቄን አገር መግዛት ጀመረ።
4. በጥሊሞስ (የእስከንድር ግማሽ ወንድም ነው ይባላል) ከደቡብ ሶርያ እስከ ግብጽ የባሕር ዳርቻውን ፍንቄን ጨምሮ ገዥ ሆነ። የበጥሊሞስ ዋና የቅርብ ረዳት ሴሌውቆስ የተባለው የጦር አዛዥ ነው።

እንደ ዳንኤል ትንቢት መንግሥቱ አራት ቦታ ተከፈለ። አሁንም ትንቢት ቃል በቃል ተፈጸመ። የተፈጸመው ዳን. 8፡1-8፤ 19-22 ነው። የዝምታው ዘመን የትንቢት ፍጻሜም ዘመን ነበረ። አንዱ ቀንድ ተሰበረና በስፍራው 4 ቀንዶች በቀሉ። እንደተጻፈው ደካማ ሆኑ። በቀጣዮቹ ዓመታት በነዚህ አራት ቀንዶች መካከል ደካማነት ብቻ ሳይሆን መቃቃና ጦርነትም ነበረ። ከአራቱ አንዱ ብዙም ሳይቆይ ከሜዳው ውጪ ተደረገ። ይህ የሆነው የሰሜኑ ንጉሥ አንቲጎኒስ ጠቅላላውን መንግሥት እንደገና አንድ አድርጎ መግዛትና መቆጣጠር ባለበ ጊዜ ነው። ይኸኔ የቀሩት ሦስቱ ተባብረውበት እርሱን ወግተው ከገዥነቱ ውጪ አደረጉት። ሁለቱ ወደ ምዕራብ የራቁ በመሆናቸው የምሥራቁ ክልል በበጥሊሞስና በቅርብ ረዳቱ በሴሌውቆስ ስር ሆኑ። አሁንም ሦስት ሳይሆን አራት እንደሆኑ ቆዩ። በጥሊሞስ ግብጽን ሲገዛ ሴሌውቆስ ሰሜኑን የሶርያንና የዙሪያውን

የመስጴጦምያን አገር መግዛት ጀመረ። የእስራኤል አገር በሴሌውቆስ አገዛዝ ስር ብትሆንም በነዚህ ሁለት ግዛቶች መካከል ነው የምትገኘውና አሁንም እንደ ዳንኤል ትንቢት፣ በነዚህ በሁለቱ (የሰሜን እና የደቡብ በተባሉት፤ ዳን. 11) መካከል ከስውር ሽኩቻዎች እስከ ግልጽ ጦርነቶች ሲደረጉ እስራኤልን በመካከል መረማመጃና ጎስቋላ አደረጓት።

በጥሊሞስና ሴሌውቆውያን

የበጥሊሞስ ስርወ መንግሥት ግብጽን ለ300 ዓመታት ገዝቶአል። የመጨረሻዋ ንግሥት ከሊዎፓትራ ናት። የበጥሊሞስ መንግሥት ካደረጋቸው ለቤተ ክርስቲያን የጠቀሙ ሥራዎች ዋናው ሰብትዋጅንት ተብሎ የሚጠራውን መጽሐፍ ቅዱስ (ብሉይ ኪዳን) በ175 ዓ.ዓ. ገደማ ወደ ግሪክ ቋንቋ ማስተርጎሙ ነው። ሰብትዋጅንት የተባለው 72 የአይሁድ ሊቃናት ስለተረጎሙ ነው። ይህ ማለት ብሉይ ኪዳን ማንም የዘመኑ አንገሊሰ ሰው ማንበብ የሚችለው ቃል ሆነ ማለት ነው። ይህ ብቻ ሳይሆን በቀጣዮቹ የቤተ ክርስቲያን ዘመናትና እስካሁንም ድረስ ይህ ትርጉም በጣም ጠቃሚ የሆነ ሥራና የብሉይ ኪዳን የዕብራይስጥና አራማይስጥ ቃላት በግሪክ እንዴት እንደተገለጡ የሚያሳውቅ ትርጉም ነው።

ሴሌውቆውያን ገዢዎች

ሴሌውቆስ የበጥሊሞስ ዋና የቅርብ ረዳትና የጦሩ አዛዥ የነበረ ሰው ነው። አንቲጎኒስ ጠቅላላውን የእስከንድርን መንግሥት ሊቆጣጠር በሞከረና ከሜዳው ውጪ ባደረጉት ጊዜ ሴሌውቆስ ያንን ግዛት በግብጽ ስር አድርጎ ተቆጣጠረና ያዘው። ኋላ ባቢሎንን በ311 ክያዘ በኋላ ራሱን ከበጥሊሞስ ውጪ ራሱን የቻለ ንጉሥ አደረገ። ከዚህ በኋላ የአይሁድ ግዛት (ይሁዳ) በዚህ ሥር ተጠቃለለች። ኋላ በሮማውያን እስከተሸነፉ ድረስ እስራኤልንም በሚጨምረው በዚህ ግዛት የሴሌውቆስ ዘሮች ሲነግሡ ኖረዋል። እነዚህም፡

- ሴሌውቆስ ቀዳማዊ (311-281) ግዛቱን ከፊንቄ እስከ ሕንድ ያስፋፋ መሪ ነው።
- አንጾኪዮስ (አንጥያኮስ) ቀዳማዊ (281-261) የሶርያዋን አንጾኪያ የመሠረተና በስሙ የሰየመው ነው። ይህች አንጾኪያ ኋላ ደቀ መዛሙርት ክርስቲያን የተባሉባትና እነጳውሎስን ለወንጌል የላከችው ቤተክርስቲያን የነበረችባት ከተማ ናት።
- አንጾኪዮስ ዳግማዊ (261-246) የዳግማዊ በጥሊሞስን ልጅ በርኒቄን አግብቶ ፖለቲካዊ ወዳጅነት የመሠረተ ሰው ነው።
- ሴሌውቆስ ዳግማዊ (246-226) በዘመኑ በርኒቄ ስለተገደለች ከግብጽ ጋር ውዝግብና ጦርነት የተጀመረበት ሰው ነው።
- ሴሌውቆስ ሣልሳዊ (226-223) የአንጾኪዮስ ሣልሳዊ ታላቅ ወንድም ነው። ሦስት ዓመት ብቻ ነግሦ በመርዝ ተገደለ።
- አንጾኪዮስ ሣልሳዊ (223-187) ግብጽን መከቶና ገፍቶ ከሲና ላይ አገደ፤ ግሪክንና ሮምን ወረረ፤ ግን በሮም (በ190) ከፋኛ ተመትቶ ተሸነፈ። ኋላ ተገደለ። የተገደለው እንዲህ ነው። ከሮም ጋር ተዋግቶ ሲሸነፍ የጦር መርከቦችና የጦር ዝናፍቶችን እንዲያስረክብ ተገድዶ ከነዚህ ጋር ልጁን አንጾኪዮስ ራብዓዊንም መያዣ አድርጎ እንዲሰጥ ተገደደ። በሮም የተጣለበትን የግብር ጫና ለመክፈል ቀረጥ አብዝቶ፣ ያም አልበቃ ብሎት ግምጃ ቤቶችና ቤተ መቅደሶችን ሁሉ መመዝገበና መዝረፍ ጀመረ። ይህን ሲያደርግ ከአንድ መቅደስ ሌላው ሲገባና ሲመዘብር በአንድ መቅደስ ውስጥ ተገደለ።

- ሴሌውቆስ ራብዓዊ (187-175) የአንጾኪዮስ ራብዓዊ ታላቅ ወንድም ነው። እርሱም ተገደለ።
- አንጾኪዮስ ራብዓዊ (175-163) አንጾኪዮስ ኤጲፋኖስ የሚባለው ነው። የአንጾኪዮስ ሣልሳዊ ልጅና መድኃኒቱ ሆኖ በሮም 12 ዓመት የቆየው ነው። ከሮም አምልጦ ጠፍቶ ወደ ሶርያ ተመለሰ። ወንድሙ ሲሞት ነገሡ። ግብጽን ወረረ፤ ግን በሮም አስጠንቃቂነትና ዛቻ ምንም ሳያደርግ ተመለሰ። ተመልሶ ግን በዳን. 11፡29-31 እንደተጻፈው መቅደሱን ያረከበበትን ርኩሳት ፈጸመ። ይህ የአይሁድ የነፃነት የደፈጣ ውጊያ የተጀመረበት ዘመን ነው።

አንጾኪዮስ ኤጲፋኖስ አስገራሚና በአይሁድ ሃይማኖትና ታሪክ ውስጥ የማይረሳ ሥራ የሠራ ሰው ነው። በዳን. 11 ትንቢቱ የተጻፈ ሰውም ነው። ይህ ሰው በሮም መድኃኒቱ ሆኖ ከኖረና አምልጦ ከተመለሰ በኋላ ከሮም ጋር መጣላቱ አይቀሬ እንደሆነ አውቆ መስናቃት ይዘ። ሮማውያን በየብስ ሳይሆን በባህር እንደሚመጡ ስለሚያውቅ ማረፊያ የሚሆን ስፍራ ለማሳጣት የታላቁን ባሕር ምሥራቃዊ ወደቦች ሁሉ ተቆጣጥሮ በግብጽም ማረፊያ ለማሳጣት ሲል ግብጽን በቁጥጥሩ ስር ሊያደርግ ወሰነ።

ይሁዳ የጦር ጉልበት የሌላት አገር ብትሆንም አንዳንዴ ከግብጽ ጋር እየወገነች ትግር ስለምትሆን ይህ እንዳይሆን ይሁዳ በሙሉ ቁጥጥር ስር መደረግ ስላለባት የሚተማመንባቸውን ሰዎች በሥልጣን ላይ አስቀመጠ። ከነዚህ ሥልጣኖች ወይም ሹመቶች አንዱ የሊቀ ካህናት ሹመት ነው። ይህ ለአይሁድ መነካት የሌለበት ሹመት በመሆኑ ይህ ሰው ይህንን ሥልጣን በመጋፋቱ ስሕተት ነበረ የሠራው።

ይህን አድርጎ ግብጽን በ170 ዓ. ዓ. ወረረና በከፊል ተቆጣጠረና ራሱን የግብጽ ፈርዖን ብሎ ሰየመ። እዚያ ሳለ ይህ ሰው ‘ሞተ’ ተብሎ ተወራና አይሁድ በአገራቸው የነበሩትን ሴሌውቃውያን ባለ ሥልጣኖች ይዘው ከኢየሩሳሌም ቅጥር ላይ ወርውረው ገደሉ። ይህን እንደሰማ ገስግሶ ወደ ኢየሩሳሌም በመምጣት በ3 ቀናት 80 ሺህ አይሁድ ገድሎ ያህል ቀጥር ያላቸውን ደግሞ ባሪያ አድርጎ ሸጣቸው። ከተማዋ በደም ተነከረች። ወደ መቅደስ ገብቶ በቅድስት ሹሜሳን ውስጥ ጣታት በማቆም በመሠዊያው ላይ እሪያ ሰየበት። ገና ከግብጽ በመምጣት ላይ ሳለም አይሁድ ለጸሎትም ሆነ ለምንም ነገር እንዳይሰበሰቡ፤ ሳንበትን እያዳያከብርና ቅዱሳት መጻሕፍትን እንዳይይዙ፤ እንዳይገረዙ፤ እሪያን መብላት የተከለከለ ነው ብለው እንቢ እንዳይሉ፤ በየወሩ የሚከበረውን የአንጾኪዮስን መስዋዕት ቀን አለማክበርና የመስዋዕቱን ሥጋ ለመብላት አለመሳተፍ ሕግ ተላላፊነት መሆኑን አሳወጀ። ይህን አዋጅ መተላለፍ በሞት የሚያስቀጣ መሆኑም ታወጀ። በቀጥታ የአይሁድን ሃይማኖት ለማውደም የተቀነባበረ ስደት ነበር።

ከ2 ዓመት በኋላ በ168 ዓ. ዓ. የግብጽ ቁጥጥሩን ለማጥበቅ እንደገና ዘመተና ከዋና ከተማዋ በቀር አብዛኛውን ግብጽ ተቆጣጠረ። ሮም በዚህ ጊዜ ከግሪክ (መቄዶንያ) ጋር እየተዋጋች ስለነበር ምንም ሮማዊ ኃይል እንደማይከለከለው ተማምኖ ነበር። ግን ሮም እንቅስቃሴውን ሁሉ ከሩቅ ትከታተል ነበረና ወደ እርሱ የልዑካን ቡድን ላከች። በድኑን የመራው የአንጾኪዮስ የቀድሞ ወዳጁ የሆነ ፖፒልዩስ የተባለ ሰው ነው። ፖፒልዩስ የሮም መንግሥት የላከውን ደብዳቤ ከሰጠው በኋላ አንጾኪዮስ አንብቦ ከአማካሪዎቹ ጋር ተነጋግሮ እንደሚመልስ ነግሮ ሊሄድ ሲል ፖፒልዩስ በያዘው ዘንግ በቆመበት አሸዋ ላይ በዙሪያው ክብ ሠራና መልሱን ሳይሰጥ እንዳይወጣ ተናገረው። በፖፒልዩስ ድንገተኛ ተላትነት ተደንቆና ተናድዶ ግብጽን ለቆቆ ለመውጣት ያለውዴታው ተስማማ። የሮምን ኃይል ያውቀዋልና ሌላ ምንም አማራጭ አልነበረውም።

በግብጽ ሳለ ያበሳጨው ሌላ ነገር አይሁድ አሁንም እንደገና ማመጻቸውን መስማቱ ነው። ከሮም በኩል በደረሰበት እፍረት ላይ ይህኛው ሲጨመር ሮምን ምንም ማድረግ አይችልምና እነዚህ ላይ ቁጣውን ለማፍሰስ የመልስ ጉዞ ጀመረ። ከፊቱ የጦሩን መሪው የሆነውን አጵሎኒዮስ የተባለውን ሰው ላከ። ይህ ሰው ሰላማዊ መስሎ በማታለል ወደ ከተማዋ ከገባ በኋላ አጥባቂዎቹ አይሁድ ምንም ሥራ በማይሠሩበትና ጦርና ሰይፍም በማያገሡበት በሰንበት ቀን ጦሩን አስከትቶ በከተማዋ የሚገኙትን በሺህ የሚቆጠሩ አይሁድ ገደለ። ከተረፉት ብዙዎችን ሴቶችና ልጆች ለባርነት ሸጠ። አንጾኪዮስ እንደመጣ በመቅደሱ ውስጥ የድያን ጣታት አቁሞ የቀሩትን አይሁድ እንዲሰግዱ አስገደዳቸው። ጣታቱ የራሱ የአንጾኪዮስ መልክ የነበረው ምስል ነው። መቀጣጫና ማስፈራሪያ የሚሆኑ ነገሮችን ሁሉ ማድረግ ጀመረ። ሁለት ሴቶች ልጆቻቸውን በአይሁድ ሕግ ሲያስገርዙ ተይዘው ልጆቻቸው በእቅፋቸው ይዘው በከተማ በሕዝብ ፊት ከዙሩ በኋላ ከቅጥር ላይ ተገፍትረው ከልጆቻቸው ጋር ተገደሉ። ሌላ አይሁዳዊት ሴት ከ7 ልጆቿ ጋር ተይዞ መጣች፤ ልጆቿ ለአንጾኪዮስ እንዲሰግዱ ታዘዙ፤ እንቢ አሉ፤ አንድ በአንድ በቀስታና በሚያስቃይ ሞት ሁሉም ተገደሉ። ሕዝቡ በመፍራት ፈንታ ቁጣው ሞልቶ መፍሰሻው ደረሰ።

የመቃብያን ዓመጽ

የመቃብያን ዓመጽ የተጀመረው በ166 ዓ. ዓ. ነው። ከኢየሩሳሌም ሰሜን ምዕራብ በምትገኝ ሞዲን የምትባል መንደር ነበረች። ራብዓዊ ሴሌውቆስ ይገዛ በነበረበት ዓመታት ውስጥ አይሁድን በግሪክ ባህል ለመቀየት ብዙ ነገሮች ይደረጉ ነበር። ይህ ባህሉን ለማስፋፋት ብቻ ሳይሆን ሃይማኖቱን ለማጥፋትም የተደረገ ስልታዊ እርምጃ ነው። በዚህ ጊዜ (በ166 ዓ. ዓ.) አንድ ሴሌውቃዊ ሹም እና ጥቂት ወታደሮች ወደ ሞዲን በመሄድ በመንደሯ መካከል ባለ አደባባይ ላይ መሠዊያ አቆሙና የመንደሯን ሰዎች ሁሉ ሰበሰቡ። በዚያች መንደር የሚኖር ማታትያስ የተባለ ካህን ድያ ለተባለው ለዚህ ጣታት እሪያ እንዲሰፍን ሰዎቹም ያንን በመብላት የግሪክን ሃይማኖት መቀበላቸውን እንዲያረጋግጡ ነገረ። ካህኑ ማታትያስ እንቢ አለ። ቢያብባለውና የገንዘብና የክብር ስጦታ እንደሚደረግለት ቢነግረውም አሻፈረኝ አለ። በዚህ ጊዜ ከመንደሯ ሰዎች አንዱ ወደፊት ቀርቦ እሪያውን ለመሰዋት ፈቃደኛ መሆኑን ተናግሮ ወደ መሠዊያው ሲሄድ ካህኑ ማታትያስ በቁጣ በግኖ ወደ ፊት በመሮጥ ከሰውየው እጅ የእሪያውን ማረጃ ቢላዋ ወስዶ የራሱን የሰውየውን ጉሮሮ ቆረጠና ገደለው። ወዲያውኑ ዘሮም ዋናውን ሹምም ገደለው። ወታደሮቹ እየሆነ ባለው ድንገተኛ ነገር ተደናግጠው ሳሉ የማታትያስ 5 ልጆች ወታደሮቹን ገደሉአቸው። ወዲያውም የወታደሮቹን መሣሪያ ገፍፈው ፊሳቸውን ከደበቁ በኋላ ጥቂት የመንደሯ ሰዎች በማታትያስና ልጆቹ መሪነት ወደ ጫካ ገብተው የደፈጣ ውጊያ ጀመሩ። ታሪካቸው በመጽሐፈ መቃብያን እና በሌሎችም አይሁዳዊ የታሪክ ሰነዶች ውስጥ የመቃብያን ዓመጽ የተጀመረው እንደዚህ ነው።

ይሁዳ መቃቢስ

በቀጣዮቹ ወራት ማታትያስና ሰዎቹ በሌሊት እያደፈጡ የሴሌውቃውያን ወታደሮችን መውጋታቸውን ቀጠሉ። ግድ ከመጣ በሰንበትም ቢሆን እንኳ መዋጋት እንደሚቻል ወሰኑ። ከ4 ዓመታት በፊት አጵሎኒዮስ ጦሩን አስከትቶ የፈጃቸው በሰንበት ቀን ስለነበረ ያ ተላላኝነት እንዳያገኛቸው ብለው ነው ይህን በሰንበትም ቢሆን መዋጋት ይቻላል ብለው የወሰኑት። መቃብያን የሚለው ስም የተሰጣቸው በኋላ ነው። ማታትያስ ታሞ ከሞተ በኋላ ልጁ ይሁዳ መምራት ጀመረ። ይሁዳ በደፈጣ ውጊያው ልክ እንደ መዶሻ በፍጥነት እና በኃይል በመምታት ያስደነግጣቸው የነበረበትን ችሎታውን ያየ ተከታዮቹ “መዶሻው” ወይም መቃቢስ ብለው የቅጽል ስም ሰጡት። ተከታዮቹም በዚያው ቅጽል ስም መቃባውያን ተብለው ታወቁ።

ከዚህ በኋላ ባሉት ወራት መቃባውን በደፈጣ ውጊያቸው በድል ላይ ድል እየተቀዳጁ ይሄዱ ጀመር። ድል ባደረጉ ልክ ዓመጹን የሚጋሩትና ወደ ውጊያው የሚገቡ አይሁድ ቁጥርም ጨመረ። መጀመሪያ ጥቂት ቃፊር ወታደሮችን በመግደል ጀመሩ። ቀጥሎ 2ሺህ ወታደሮችና አንድ የፈረሰኛ ክፍል ያሉበትን ጦር በ800 ሰዎች አሸንፈው ፈጁ። አንጾኪዮስ በሶርያ ሆኖ የጳርቴ ሰዎችን ዓመጽ በመምታት ላይ ሳለ ነበር ይህንን የተጠናከረ የአይሁድ ዓመጽ የሰማው። ይኸኔ ሰሮን የሚባለውን የምዕራቡን ጦር አዛዦችን ሄዶ ጸጥ እንዲያደርጋቸው አዘዘው። ይህ ባለ4ሺህ ወታደር ጦር ዘምቶ ሲመጣባቸው 1ሺህ በሚያህል ተዋጊ በታተትነው አዛዦችንም ገደሉት።

አንጾኪዮስ ባልነበረበት ጊዜ እንደራሴው ሆኖ ይገዛ የነበረው ሊሳኒዮስ የተባለ ሰው ሦስት የጦር አዛዦችን በአንድነት በይሁዳ ላይ እንዲዘምቱ አዘዘ። ይህ 40ሺህ እግረኞችና 7ሺህ ፈረሰኞች ያሉበት ትልቅ ሠራዊት ነው። ከሠራዊቱ ጋር እንዲያውም የባሪያ ነጋዴዎችን ይዘው መምጣት ብቻ ሳይሆን የባሪያዎቹን ዋጋም አስቀድመው ተምነው ነበር። በዚህ ጊዜ ይሁዳ ወደ 6ሺህ ሰዎችን ይዞ በኢየሩሳሌም ሰሜን በምጽጳ ኮረብታ ሆኖ ይጠባበቅ ነበር። አንድ ማታ የሴሌውቃውያን ወታደሮች ቡድን ወደ ምጽጳ ተጠጋ፤ ይሁዳ ይህን አውቆ ያሉ እንዲመስል የሰፈሩ እሳት እየነደደ ሳለ ሰፈሩን ጥለው ወጡ። የግሪክ ወታደሮችም ፈርተው የሸሹ መስሎአቸው ሰፈሩን ለመፈተሽ ተበተኑ። ማለዳ ላይ ይሁዳና ሠራዊቱ ወደ ዋናው ሠፈር በመውረድ ፈረሰኞቹ ገና ሳይዘጋጁ ድንገተኛ የመዶሻ ወረራቸውን ጀምረው በትርምሱ ውስጥ ሰፈሩን በእሳት አቃጥለው እንዲሸሹ አደረጉአቸው።

በ164 ዓ. ዓ. ሊሳኒዮስ ራሱ ከአንጾኪያ 60ሺህ እግረኛና 5ሺህ ፈረሰኛ ጦር ይዞ መጣ። ይሁዳ ወደ 10 ሺህ ያህል ሰዎች ይዞ ተጠባበቀ። ሊሳኒዮስ በምዕራብ በኩል ብቅ የሚል መስሎ ይሁዳ ባልጠበቀበት በደቡብ አድርጎ ኢየሩሳሌምን ለመውጋት ዞረ። ይሁን እንጂ ቤትጽር በሚባል መተላለፊያ ጠብቆ በመውጋት አሸንፎ እንዲያፈገፍጉ አደረጋቸው። ይህን ካደረገ በኋላ ይሁዳ በይፋ ወደ ኢየሩሳሌም በመግባት ከመቅደሱ ጣዖታትን ጦርን መቅደሱን አንጽቶ ለእግዚአብሔር ቀደሰው። ይህ የመታደስ በዓል (ሐኑካ ይሉታል) እስከዛሬም በአይሁድ ዘንድ የሚታሰብ በዓል ነው። በዮሐ. 10፥22 የተጻፈው የመቅደስ በታደስ በዓል የተባለውም ይህ ነው።

አንጾኪዮስ ከምሥራቅ ዘመቻው ተመለሰ፤ በውጊያው በለስ አልቀናውም። በ163 ዓ. ዓ. ሲሞት ልጁ አንጾኪዮስ ኤውፓቶር ገና የ9 ዓመት ነበርና ከጦሩ አዛዦች ዋናውን ፊልጶስን እንደራሴ አደረገለት። በዚህ ጊዜ ይሁዳ ኢየሩሳሌምን ቢቆጣጠርም በከተማዋ ያለው የግሪክ ጦር ምሽግ እንዳለ ነበር። ይሁዳ ይህን ለማስለቀቅ ውጊያ ከፈተ። ባያሸንፍም ከበባ አድርጎ መንቀሳቀስ ከለከላቸው። ፊልጶስ የምሥራቁን ውጊያ ለመቀጠል እየተዘጋጀ ሳለ ከኢየሩሳሌሙ የከበባ ውጊያ ከመሬት በታች በተቆፈረ ፍልፍል መንገድ ያመለጠ ሰው ወደ አንጾኪያ ደርሶ ለሊሳኒዮስ ጉዳዩን አመለከተ። ቀጥሎ በ162 ኢየሩሳሌምን ወረረ። ልጁ ንጉሥና ጀነራሉ ፊልጶስ 100ሺህ ወታደሮች፣ ከ5ሺህ በላይ ፈረሰኞችና 22 የጦር ዝግኖች ያሉበት ሠራዊት ይዘው ወደ ኢየሩሳሌም በስተ ደቡብ በኩል ዞረው መጡ። ቤት ዘካሪያ በተባለው ከኢየሩሳሌም ደቡብ ባለ ስፍራ በተደረገው በዚህ ጦርነት የይሁዳ ሠራዊት ክፉኛ ተሸነፈ። ኤልዓዛር የተባለ የይሁዳ ታናሽ መንድሙም ከዝግኖቹ አንዱን ሲያጠቃ ተገደለ።

ወራሪው ሠራዊት ወደ ኢየሩሳሌም ሲገሠግስ የተቋቋመው አልነበረም። ጥቂት የይሁዳ ወታደሮች ግን መቅደሱ ወዳለበት ከረብታ ወጥተው በመመሸጋቸው መውጋት ስላልተቻለ ከበባ ተደረገ። ወጣቱ ንጉሥ ኤውፓቶር ከብብአቸው ሳለ ምግባቸው አለቀና በራሱ ላይ ነበሩ። (ይህ ዓመት የሰንበት (ሰባተኛ) ዓመት ነበርና የአገሩ እርሻ አልታረሰም ነበር)።

በተመሳሳይ ጊዜ ፊልጶስ ወደ አንጾኪያ እየተመለሰ መሆኑና ይህም ራሱን ንጉሥ ሊያደርግ መሆኑ ሲነገረው እዚያ ከመቆየት ይልቅ ከተከበቡት ጋር በፍጥነት የሰላም ስምምነት አድርጎ፣ የሃይማኖት ነጻነት ፈቅዶላቸው ወደ ከተማው ወደ አንጾኪዮስ ተመለሰ። ከመመለሱ በፊት ግን የኢየሩሳሌምን ቅጥር በከፊል አፍርሶ ነበር። ሌላው ያደረገው ነገር አልኪሞስ የተባለ ከግሪክ የሆነ አይሁድ ሊቀ ካህናት አድርጎ መሾሙ ነው።

ሊሳኒዮስና ፊልጶስ ባደረጉት ፍጥጫ ሊሳኒዮስ አሸናፊ ቢሆንም በዚያኑ ጊዜ በሮም መያዣ ተደርጎ ተይዞ የነበረው ሌላው የአንጾኪዮስ ልጅ ድሜጥሮስ ከሮም አምልጦ በመምጣት ሕዝቡ እንደ ንጉሥ ስለተቀበለው ሊሳኒዮስንና ወጣቱን ንጉሥ ኤውፓቶርን አስገድሎ ነገሠ። የአልኪሞስን ሊቀ ካህንነትም አጸደቀለትና ከአንድ የጦር አዛዥ ጋር መቅደሱን ሊቆጣጠር ላከው። ይህ አልኪሞስ አይሁዳዊና ከአሮን ወገን መሆኑ ተቀባይነት ቢያሰጠውም ሃይማኖቱን በግሪካዊ ባህል መቀየሩና ይህንን የማይቀበሉትን ማስገደል ተወዳጅነቱን ስላጠፋበት ይሁዳ መቃቢስ አገሩን ለቆ እንዲወጣ አባርሮት ነበር።

በ161 ዓ. ዓ. ይሁዳ ከሮም ጋር ወዳጅነት ለመፍጠር ላከ። ይህን ያደረገው ይህ ስምምነት ከተፈጠረ ሲሌውቃውያን ሊወጉት እንደማይደፍሩ በማሰብ ነበር። ሮም ግን የመስፋፋት ስልታቸውን ላለማጨናገፍ ይሁዳን ለምታህል ትንሽ ግዛት ሲሉ ከግሪክ ሠራዊት ጋር እንደማይዋጉ አላስተዋለም ነበር። ድሜጥሮስ ይህንን ይሁዳ መቃቢስ ከሮም ጋር ለመወገን ያደረገውን እርምጃ እንደሰማ በ20ሺህ እግረኛና 2ሺህ ፈረሰኛ ጦር ሊገጥመው ወጣ። ይሁዳ የተሳሳተው አስካሁን ያደርግ የነበረውን የደፈጣ ስልት ትቶ ይህንን ጦር ፊት ለፊት በመግጠሙ ነበር። ውጤቱ አሳዛኝ ነበረ። ይሁዳ ተገደለ ሠራዊቱም ተደመሰሰ። ይህ ለመቃቢያን ትልቁ የመጀመሪያ ሽንፈት ነበረ።

ዮናታን የመቃቢያን መሪ ሆነ

ይሁዳ ከሞተ በኋላ መቃቢያኑ በ160 ዓ. ዓ. የማታትያስን ታናሹን ልጅ ዮናታንን መሪ አደረጉት። ይህ ዮናታን ከ160-143 የመራው ሰው ነው። ዮናታን ጦሩን እያሰባሰበና እያደራጀ ለዓመት ያህል ቆይቶ የደፈጣ ውጊያውን ጀመረ። በአንድ ውጊያ ላይ አስደናቂ ድል ማግኘቱ ወራሪውን ጦርና መሪውን ወደ ጋራ ስምምነት እንዲመጡ በማድረግ በ155 ዓ. ዓ. የሰላምና ሙሉ ነጻነትም ባይሆን የጦር ምርኮኞቻቸው ተለቀው፤ በሴሌውቃውያን ሥር የሃይማኖት ነጻነት ከራስ ገዝነት መብት ጋር ተሰጣቸው።

በዚህ ጊዜ አንድ ባላስ የሚባል ሰው በሶርያ ተነስቶ የአንጾኪዮስ ራብዓዊ ልጅ ነኝ ሲል ራሱን አንግሥ ከድሜጥሮስ ጋር ይፋ ውጊያ ጀመረ። በዚህን ጊዜ ሁለቱም የዮናታንን ዕርዳታ በመፈለግ ለዮናታን ብዙ የሥልጣንና የግዛት ስጦታ ተሰፋ ሰጡት። ዮናታን ሁለቱን ክፍሎች ገምግሞ ከባላስ ጋር ወገነ። በ150 ዓ. ዓ. በሆነው ጦርነት ድሜጥሮስ በመሸነፉና ዮናታን ባላስን በመደገፉ በባላስ ስር ሆነው ዮናታን የይሁዳ ገዥ ሆኖ አይሁድ ለቀጣዮቹ 3 ዓመታት የሰላምና የብልጽግና ኑሮ ኖሩ። በ147 ዓ. ዓ. የድሜጥሮስ ልጅ ዳግማዊ ድሜጥሮስ ጦር አሰባሰቦ የሶርያን ወደቦች ያዘ፤ በዚህ ዘመቻ ግብጽም ረድታው ነበር። ግብጽ የሶርያ ሁለት አንጃዎች ሲዋጉ ሁሌም ደካማውን በመደገፍ ትሳተፋለች፤ ይህ ደካማውን ለመርዳት ሳይሆን ሁለቱንም ለማዋጋትና ለማዳከም ነው። ይህ እስከዛሬም በመንግሥታት ዘንድ የሚደረግ ስልት ነው። በቀጣዩ በአንጾኪያ በተደረገው ጦርነት ባላስ ተሸነፈና ድሜጥሮስ ዙፋኑን ወረሰ።

ባላስ ሲሞት ትንሽ ልጅ ነበረው። አንጾኪዮስ ሳድሳዊ ይባላል። ይህንን ልጅ ሊያነግሥ የሚወድ ትሪፎ የሚባል አንድ የጦር አዛዥ ነበረ። ይህ ትሪፎ ከመቃቢያን መሪ ከዮናታን ጋር ስምምነት በማድረግና የዮናታንን

ወንድም ስምዖንን የጦር አዛዥ በማድረግ በግብጽና በጢሮስ መካከል ያሉትን የወደብ ከተሞች በሙሉ ተቆጣጠረ። በዚህ አማካይነት ትሪፎክ እስከ ደማስቆ ድረስ ያለውን ግዛት ዘመተበትና ያዘ። በየኖታን መሪነት ዘመን አይሁድ ነጻ ባይሆኑም ይሁዳ ሰፊ ግዛት ኖራት። ይህ የኖታንን አገነነው። ይህ ገናናነት ግን ትሪፎን አስፈርቶት ነበርና የኖታንን ወደ ከተማው ወደ ቶላማይስ አስጠርቶ አስገደለው።

ስምዖን የመቃብያን መሪ (ስምዖናውያን / ሐስሞናውያን መሪዎች)

የኖታን ከተገደለ በኋላ ከማታትያስ ልጆች የቀረው ስምዖን መሪ ሆነ። ትሪፎክ አይሁድን ለማጥቃትና ለመቆጣጠር ጊዜው መሆኑን ተረድቶ በኢየሩሳሌም ላይ ድንገተኛ ወረራ ለማድረግ በከተማው በደቡብ መጣባት። ስምዖን በከተማው ምዕራብ በኩል ይመጣል ብሎ ሲጠብቀው ነበረ። ግን ድንገተኛ አመዳይ ዘንብ ወደ የሮዳዮስ ሸለቆ እንዲያፈገፍግ አደረገውና ኢየሩሳሌም ከወረራው ዳነች።

በዚሁ ጊዜ መካከል (በ142 ዓ. ዓ.) ስምዖን በሰሜን ሶርያን እየገዛ ካለው ከዳግማዊ ድሜጥሮስ ጋር ተላልኮና ተነጋግሮ ይሁዳ ነጻ መንግሥት የምትሆንበትን ስምምነት አገኘ። ይሁዳ እንደገና አንዴ ነጻ አገር ሆነች። መንግሥትም ሆነች። ይሁን እንጂ በዚህ ጊዜ የደፈጣ ተዋጊዎች አለቃ እንጂ ንጉሥ አልነበራትም። አይሁድ ወደ ባቢሎን ከመጋዛቸው በፊት የነበረው የይሁዳ የመጨረሻ ንጉሥ የኢዮስያስ ልጅ ሴዴቅያስ ሲሆን ከዚያ በኋላ ንጉሥ ኖሮ አያውቅምና በይሁዳ ገዥዎች (ሐቴርሳታዎች) እና ነቢያት ነበሩ የሚመሩት። መቃብያን የአርነት ውጊያ መሪዎች በመሆናቸው ራሳቸውን ንጉሥ አላደረጉም። ከሌዌ / አሮን ነገድ በመሆናቸው የካህን ልጆችም በመሆናቸው ከህጉ አላቸው። የኖታን ሊቀ ካህናት ተደርጎ ነበርና ይህ የሊቀ ካህንነት ኃላፊነት በዚህ ቤተ ሰብ ተያዘ። በቀጣዮቹ ጥቂት ዓመታት ነጻነትና ብልጽግና በይሁዳ ቢኖርም ሃይማኖታዊ ግለት ቀዝቅዞ ሥርዓታዊነት እየገነነ መጣ። ስምዖንን በ135 ዓ. ዓ. አማቱ (የልጁ ባል) ገደለው። ስምዖንን ብቻ ሳይሆን ከስምዖን ሦስት ልጆች ሁለቱን ጨምሮ ገደለ። ሦስተኛው የስምዖን ልጅ ዮሐንስ ሕርቃኖስ የተባለው ከሞት አመለጠና ይሁዳን እየገዛ ከ135 እስከ 104 ለ31 ዓመታት ኖረ። ከስምዖን በኋላ የስምዖን ልጆች እየመሩ እስከ ሔሮድስ ዘመን ድርሰዋል። እነዚህ መሪዎች ሐስሞናውያን ወይም ስምዖናውያን እየተባሉ። እንደ ነገሥታትም እየሆኑ ሲገዙ ቆይተዋል። ስምዖን የመቃብያንን ዓመጽ የጫረው ካህን የማታትያስ ልጅ ነው። እነዚህ ስምዖናውያን ንጉሥነት ላይ የሊቀ ካህንነትን ሥልጣንም ደርበው ይዘው ነበር።

ዮሐንስ ሕርቃኖስ፡ ፈሪሳውያንና ሰዱቃውያን

ዮሐንስ ሕርቃኖስ በገዛቸው በነዚህ ዓመታት የዘርፈደም የመስፋፋትም ወረራዎችን አካሂዶአል። ሰማርያን ወግቶ ሲያወድማት ገላላውያንን እና ኤዶማውያንን ወርሮ በኃይል ወደ ይሁዳነት እንዲገቡ አደረጋቸው። ይህ አስገድዶ ያለ ፈቃድ አይሁዳዊ ማድረግ ያልተለመደ አካሄድ ብቻ ሳይሆን ወደ አይሁድ ሃይማኖታዊ አስተዳደር ውስጥ አይሁዳውያን ያልሆኑ ሰዎችም እንዲገቡ በር የከፈተ እርምጃ ነበረ። የኋላ ታሪካቸው ሲጤን በእርግጥም ቸግሮ የፈጠረ አጋጣሚ ነበረ።

ይህ ዘመን አይሁድ በሃይማኖታዊ አመለካከት የተለያዩበትም ዘመን ሆነ። ሐሲዲም ወይም ሐሲዳውያን (አማኞች ማለት ነው) የተባሉት የግሪካውያንን ተጽዕኖ የሚጠሉትና በአይሁዳዊ ሃይማኖታቸው ተግተው ተለይተው የሚኖሩት በአንድ ጎራ ሆኑ። እነዚህ ኋላ ፈሪሳውያን የተባሉት ናቸው። የግሪኩን ተጽዕኖ ያቀፉ ደግሞ ሰዱቃውያን ተባሉ። ሰዱቃውያን የተባሉበትን ስም ያገኙት ሳዶቅ ከተባለው የጊዜው ሊቀ

ካህናት ሲሆን ይህ የግሪካውያን አመለካከት በካህናቱ ዘንድም ተቀባይነት ያገኘ በመሆኑ ነው። በካህናቱ ብቻ ሳይሆን በገዢው መደብ ዘንድም የግሪካውያን አስተሳሰብ ተወዳጅ ሆኖ ነበር። የሐሲዳውያን ወይም ፈሪሳውያን እና ሰዱቃውያን ጅማሬ እንዲህ ነው።ች

አርስጣባሉና እስክንድር ያንዮስ

ከዮሐንስ ሕርቃኖስ ሞት በኋላ የሥልጣን ትግልና ሽኩቻ ሆኖ ታላቁ ልጁ አርስጣባሉ ለአጭር ጊዜ (104-103) ነገሠ። በዚህ አንድ ዓመት ጊዜ እናቱንና አራት ወንድሞቹን እስር ቤት ሲጥላቸው እናቱና ሦስት ወንድሞቹ እዚያው እስር ቤት ውስጥ እያሉ ሞቱ። የያዘው የሊቀ ካህነት ሥልጣን አልበቃ ብሎት አርስጣባሉ ለራሱ የይሁዳ ንጉሥነትን ሥልጣን አቀዳጀ። ከምርኮው ዘመን ወዲህ የመጀመሪያው የይሁዳ ንጉሥ ሆነ ማለት ነው። ይህ ሰው ሰሎሜ እስክንድሪያ የምትባል እንደ ፈሪሳውያን ስርዓት ሃይማኖተኛ የሆነች ሚስት ነበረችው። አርስጣባሉ እንደሞተ እስክንድሪያ ከአርስጣባሉ ወንድሞች በሕይወት የተረፈውን አራተኛውን ወንድሙን እስክንድር ያንዮስን ከእስር ቤት አስፈትታ አግብታው በዙፋን አስቀመጠችው።

ይህ ሰው እስክንድር ያንዮስ ከ103-76 ዓ. ዓ. የነገሠ ሲሆን ከነፍሰ ገዳይ ወንድሙ ያልተሻለ ዕብራተኛ ሰው ነው። በአንድ የዳስ በዓል ቀን በመሰደደው ላይ የሚፈሰሰውን መስዋዕት ወስዶ እንደ ሊቀ ካህነቱ በመሰደደው ላይ በማፍሰስ ፈንታ በራሱ እግር ላይ አፈሰሰው። አይሁድም በቁጣ ለዳስ በዓል መስዋዕት በያዟቸው ፍራፍሬዎች ደበደቡት። በዚህ ተቆጥቶ ወታደሮቹን በማዘዝ 6ሺህ አይሁድ አስገደለ። ይህ ከልክ ያለፈ ቅጣት አይሁድን እስከፍቶ ለ6 ዓመታት ያህል የቆየ የእርስ በርስ ጦርነት አስከተለ። በዚህ ጦርነት ውስጥ ያንዮስ ወደ አንድ ምሽግ ገብቶ ተደበቀ። ፈሪሳውያን ወደ ሴሌውቃውያን ገዥዎች ልከው እርዳታ ጠይቀው ነበር። ግን ይህ እርዳታ መፈለግ ነጻነታቸው የሚያስገፍፋቸው እንደሆነ በማጤን ከያንዮስ ጋር በመደራደር የሰላም ስምምነት አደረጉ። ይህ ከሆነም በኋላ እንኳ ያንዮስ በፈሪሳውያን ላይ ቂም በመያዝ 800 ፈሪሳውያንን አስለቅሞ በመስቀል ላይ አስገደላቸው። ይሁን እንጂ በገዛበት ዘመናት መንግሥቱን በመጠን አስፍቶ እስከ ግብጽ ድንበር፤ እስከ የሮዳዮስ ማዶና እስከ ሶርያ ድንበር አድርሶ ነበር።

ንግሥት እስክንድሪያ (76-67)

በ76 ዓ. ዓ. እስክንድር ያንዮስ ሲሞት ሚስቱ ሰሎሜ እስክንድሪያ ነገሠች። የነገሰችው ከ76-67 ለዘጠኝ ዓመታት ሲሆን ስትነግሥ የ70 ዓመት ሴት ነበረች። ወንድሟ የፈሪሳውያን ንቅናቄ መሪ የሆነ ሃይማኖተኛ ሲሆን ራሷም በሃይማኖት ረገድ አጥባቂ ሴት ነበረች። ይህች ሴት ሴት በመሆኗ የሊቀ ካህነት ሥራ መሥራት ስለማትችል ታላቁን ልጇን ዳግማዊ ሕርቃኖስን ሊቀ ካህናት ስታደርገው ታናሹን ዳግማዊ አርስጣባሉን የጦሩ መሪ አደረገችው። ይህች ሴት በሕዝቡ የተወደደች ነበረች። በጣም የተመሰገነው ሥራዋ በአይሁድ ዘንድ ትምህርት ቤቶችን በማስከፈትና ትምህርት ግዴታ ሆኖ ሁሉ እንዲማሩ ማድረጓ ነው። ይህ ተግባራዊ በመሆኑ ከ100 ዓመታት በኋላ ጌታ መጥቶ ባገለገለበት ዘመን አይሁድ ሁሉ አንባቢ ነበረ ማለት ይቻላል።

ሁለቱ ልጆቿ በአመለካከትም የተለያዩ ነበሩ። ዳግማዊ ሕርቃኖስ ሰላም ወዳድና ሃይማኖታዊ (ፈሪሳዊ) ነው። ዳግማዊ አርስጣባሉ ደግሞ የጦሩ መሪ ሆኖ በሰዱቃውያን ዘንድ የተወደደና ጠንካራ ንጉሣዊ የአይሁድ መንግሥት እንዲኖር የሚፈልግ ሰው ነው። ከዚህ የተነሣ የመከፋፈል አዝማሚያ በአይሁድ መካከል ይታይ ጀመር። ገና እስክንድሪያ ነገሣ ሳለ ፈሪሳውያን ያንዮስ የፈጃቸውን ፈሪሳውያን በማሰብ ሰዱቃውያንን

ለመበቀል በመፈለግ የሰዱቃውያንን መሪዎች አስገደሉ። ይህ የበቀል ግድያ ይህ አገሪቱን እንደገና ወደ እርስ በርስ ጦርነት አቅርቦአት ነበር።

ዳግማዊ ሕርቃኖስ እና ዳግማዊ አርስጣባሉ (67-63)

እስከንድሪያ በ67 ዓ. ዓ. ስትሞት ታላቅየው ልጅ ዳግማዊ ሕርቃኖስ ነገሠ። ይኸኔ ታናሽየው ዳግማዊ አርስጣባሉ የንጉሥነት ሥልጣኑን በመፈለግ የሰዱቃውያንን ሠራዊቱን እየመራ በኢየሩሳሌም ላይ ዘመተ። ሕርቃኖስ ሰላማዊ ሰው ነውና ያለ ውጊያ እጅ ሰጥቶ ንጉሥነቱንም ሊቀ ክህነቱንም ለወንድሙ አስረከበ። ዳግማዊ አርስጣባሉ ጠቅላላውን ሥልጣን ይዞ ከ67-63 ዓ. ዓ. ለ5 ዓመታት ነገሠ። ሁለቱ ወንድማማቾች ላይጣሉ መሐላ ማድረግ ብቻ ሳይሆን ልጆቻቸውን በማጋባትም ይበልጡን የተሳሰሩ ሆኑ። ለጊዜው ሰላም ሆነ። በዚህ ያልረከው አርስጣባሉ በወንድሙ በዳግማዊ ሕርቃኖስ ቀንቶ ከአገር አባረረው። ይህ ሕርቃኖስ ሸሽቶ ኢዱሚያ (የጥንቱ ኤዶምያስ) የተባለ የናባጣውያን አረቦች አገር ተሰድዶ መኖር ጀመረ። እዚያ በስደት ሲኖር ነው አንቲፓቴር ከተባለ ኤዶማዊ ልዑል ጋር የተገናኘና የተዋወቀው። ይህ አንቲፓቴር ኋላ የአይሁድን ታሪክ አቅጣጫ የቀየረ ሰው ነው። አንቲፓቴር ሕርቃኖስን መንግሥቱን እንደገና ወደ እጁ እንዲመልስ በማበረታታት አነሣሳው። ሕርቃኖስ በአሳቡ ከተስማማለት በኋላ የኢዱሚያን ንጉሥ የአርጣስን እርዳታና እና የናባጣውያንን ሠራዊት አሰልፎ ኢየሩሳሌምን በድንገት በመውረር ዳግማዊ አርስጣባሉን በከተማው ውስጥ ከበበው። በዚሁ ጊዜ ሮማውያን የተጠናከረ ዘመቻቸውን እያስፋፉ በጦር መሪው በፖምፔይ አዝማችነት በሰሜን ያለውን የሴሌውቃውያን ግዛት ከተቆጣጠረ በኋላ ወደ ደቡብ ወደ ኢየሩሳሌም እየገሰገሰ ነበረ።

ሁለቱም (ሕርቃኖስ እና አርስጣባሉ) ሮማዊው የጦር አዝማች ፖምፔይ ያደላላቸው ዘንድ ወደ እርሱ ልዑካን ላኩ። የፖምፔይ አማካሪዎች ወደ ሕርቃኖስ ቢያደሉም ሁለቱም ወንድማማቾች ስምምነት አድርገው ሰላም እንዲፈጥሩና ሕርቃኖስ ከበባውን እንዲያነሣ አዘዘ። ሕርቃኖስም በመታዘዝ ከበባውን ሲያነሣ የአርስጣባሉ ጦር በመውጣት የሕርቃኖስን ጦር ወግቶ ከፋኛ ኃይል። በዚህ የክህደት አድራጎት በመቆጣት ፖምፔይ ሁለቱም ወንድማማቾች እፊቱ እንዲቀርቡ አስደርጎ ሕርቃኖስ የአይሁድ መሪ እንዲሆን ፈረደ። አርስጣባሉ የሕርቃኖስን መሪነት ቢቀበልም ሠራዊቱ ግን ከተማዋን አልለቅ አሉ። በተለይ መቅደሱ ያለበትን የተቀጠረ ኮረብታ መሸገው ያዙ።

በ63 ዓ. ዓ. ፖምፔይ እና ሠራዊቱ ወደ ኢየሩሳሌም መጥተው ከተማዋን ከበቡና የዙሪያ ቅጥር መሥራት ጀመሩ። ከበባው ለ3 ወራት ቆየ። አይሁድ በሰንበት አይዋጉም ነበርና ቅጥራቸውንና መወጣጫውን ሲሠሩ እንዳይወጉአቸው በየሰንበቱ ይሠሩ ነበር። በ3ኛው ወር ወረራውን አከናወኑ። ወደ መቅደሱ ኮረብታ ከገቡ በኋላ ፖምፔይ እና አዛዦቹ ወደ መቅደሱም ጭምር ገብተው ከሊቀ ካህናት በቀር ማንም ገብቶ የማያየውን ውስጠኛውን ቅድስተ ቅዱሳን ሳይቀር ተመለከቱ። ይህ አይሁድን ያሳዘነ ጉዳይ ቢሆንም ፖምፔይ በመቅደሱ ውስጥ ምንም ነገር ያልነካ ከመሆኑም በላይ ሲወጣ ካህናቱ መቅደሱን እንዲያነጹ አሳስቧቸው ነበር።

ከዚህ ቁጥጥር በኋላ ፖምፔይ የእስራኤልን ግዛት በሮም ግዛት ውስጥ ጨመረና የእስራኤልን የአጭር ጊዜ ንጉሣዊ አዝዛዝ ቀጨው። ፖምፔይ ብዙ ለውጦችንም አደረገ። ይሁንና ተብሎ ሲጠራ የኖረውን አገር በሮማውያን አጠራር የይሁዳ አገር ወይም ዩዲያ (Judea) ብሎ ለውጦ በሶርያ ላይ ገዢ ባደረገው እስካውሮስ በተባለ ሰው ግዛት ስር አደረጋት። ለግሪካውያን ከተሞች ሙሉ ነጻነት ሰጣቸው። ይህ ሙሉ ነጻነት ግን ከአይሁድ አዝዛዝ ማውጣት እንጂ ከሮም ስር አለመሆን አልነበረም። ከገሊላና ባህርና ከዮርዳኖስ ወንዝ ማዶ የነበሩ የግሪክ ከተሞች አሥር

ከተማ ተብለው በመጠነኛ ራስ ገዝነት ተደራጁ። ለሳምራውያን ተጨማሪ ነጻነት ሰጣቸው። ሕርቃኖስ የሊቀ ክህነት ሥልጣኑ ሲመለስለት ንጉሥነቱ ግን ጨርሶ አልታሰበም። የአይሁድ ጊዜያዊ ንጉሥነትና ሥልጣን እንደዚህ ሆኖ ከአይሁድ እጅ ወጥቶ ወደ ሮም መዳፍ ውስጥ ገባ። ኢዱሚያዊው አንቲፓቴር ምንም ሮማዊ ሥልጣን ባይሰጠውም በይሁዳ አገር መኖሩን ቀጠለ። ቀድሞ በኢጋጣሚ ወደ ይሁዳ እንደመጣ አሁንም ኢጋጣሚ እየጠበቀ በአይሁድ ዘንድ፣ በተለይም በፈሪሳውያኑ የተከበረ ሰው ሆኖ ቆየ።

የሄሮድስ አባት አንቲፓቴርና ልጆቹ

አንቲፓቴር ከላይ እንደተመለከትነው ከኢዱሚያ ከናባጣውያን አረብ የሆነ ኤዶማዊ ልዑል ነው። ወደ ይሁዳ የመጣው ሕርቃኖስን ወደ ዙፋኑ ለመመለስ ቢሆንም የሮማውያንን መምጣት የሕርቃኖስን ንጉሥነት ባይቀጭበት ኖሮ የተሳካ ጥረት አድርጎ ነበር። ከሮማውያን መምጣት በኋላ አንቲፓቴር ወደ አገሩ በመመለስ ፈንታ ከአረባውያን የገዥ መደብ ከሆነ ቤተ ሰብ ካገባት ሚስቱና ከአራት ወንድ እና አንድ ሴት ልጆቹ ጋር እዚያው በይሁዳ ተደላድሎ መኖር ጀመረ።

ፖምፔይ የምሥራቁን የሮማውያን መስፋፋት እየጠናከረ ባለበት በዚህ ጊዜ በይሁዳና በአካባቢው ሁሉ ሰላምና መበልጸግ እየሆነ መጣ። ይህ ሰላምና ብልጽግና ከሮም መስፋፋት ጋር ወደ 15 ዓመታት ያህል ቆየ። ግን በ49 ዓ. ዓ. ግን ጠቅላላውን የሮምን ግዛት ያናወጠ የውስጥ (የእርስ በርስ) ጦርነት ተከሰተ። ጦርነቱ በሁለት ወገኖች በኩል የተደረገ ሲሆን አንዱ ወገን በሮም በኩል ወደ ምዕራብና ሰሜን እየተስፋፋ ያለውና ጦሩንና አስተዳደሩን ሚመራውና ገፍሊየስ ቄሣር ነው። ሌላው ደግሞ የምሥራቁን መስፋፋት እየመራ ያለው ፖምፔይ እና ሠራዊቱ ነው። ፖምፔይ ገዢነታቸው ብቻ ሳይሆን በቅርባቸው ያለውም በመሆኑ፣ ደግሞም ለእነርሱ መልካም ገዢ ስለነበረ በዚህ የውስጥ ውጊያ ሕርቃኖስና አንቲፓቴር ከፖምፔይ ጋር ወገኑ። በጊዜው ሲታይ ይህ ትክክለኛ ውሳኔ ነው።

ይሁን እንጂ በ48 ዓ. ዓ. በግሪክ ውስጥ በተደረገው ጦርነት ገፍሊየስ ቄሣር አሸናፊ ሲሆን ፖምፔይ ተሸንፎና ሸሽቶ ወደ ግብጽ መጣ። ቄሣርም እያሳደደው ወደ ግብጽ ሲደርስ ከሮም ጋር ወዳጅነት ለመፍጠር የፈለጉ የግብጽ ሰዎች ፖምፔይን ገድለውት አገኙ። ቄሣር ይህንን ግድያ አልጠበቀም ነበርና አሁን ራሱን ባላሰበው ችግር ውስጥ ጣለ። ፖምፔይን ብቻ እያሳደደ ስለነበረ ከትልቅ ሠራዊት ጋር ስላልመጣ ግብጽን በተነጠለ ጦር ኃይል መጋፈጥ ቀላል አይደለም። በዚህ ላይ ግብጽ በዚህ ጊዜ በበጥሊሞስ 12ኛ ልጆች በክሊዎፓትራና በወንድሟ በበጥሊሞስ 13ኛ መካከል ከፋ ሽኩቻ ውስጥ ነበረችና ጠቅላላ ሁኔታው የደፈረሰ ነበረ። (በጥሊሞስ 13ኛ እስከንድሪያው ጦርነት ሰጥሞ ሲሞት ክሊዎፓትራን ሌላው ወንድሟ በጥሊሞስ 14ኛ አገባት - በግብጽ ወጉ እንዲህ ነው። ይህኛውን ኋላ ራሷ አስገደለችውና ብቻዋን ንግሥት ሆነች። የመጨረሻዋ ንግሥት።) ስለዚህ ቄሣር በግብጽ ተከብቦ ጥቂት ቆየ።

ቄሣር በግብጽ ቤተ መንግሥት ተከብቦ ሳለ አንቲፓቴር ኢጋጣሚውን ለመዋጀት ከዚያ በፊት ለሕርቃኖስ እንዳደረገው ከትልቅ የናባጣውያን ጦር ጋር ወደ ግብጽ በመፍጠን ቄሣርን ከከበባው ነጻ አወጣው። ለዚህ ውለታው ምላሽ በማድረግ ቄሣር ለአንቲፓቴር የሮም ዜግነትና ከምንም ግብርና ቀረጥ ነጻነት ሰጥቶ በዚህ ላይ የጠቅላላው የይሁዳ አገር ገዢ አደረገው። ለሕርቃኖስ ደግሞ ሊቀ ክህነቱን አጸደቀለትና በተጨማሪ የአይሁድ ሕዝብ ወይም የአይሁዳውያን ገዢ አደረገው። በሌላው ሕዝብ ላይ ሥልጣን የሌለው የአይሁድ ብቻ ገዢ ሆነ ማለት ነው።

አንቲፓቴር ወደ ይሁዳ አገር ከአዲሱ ሥልጣኑ ጋር እንደተመለሰ አገሩን ማደላደልና ዓመጾችን ጸጥ ማድረግ ቀጠለ። ለአስተዳደር አንዲያመቸው ሁለቱን ልጆቹን ፋሳኤልን በይሁዳ ሄሮድስን በገሊላ ገዥ አደረጋቸው። የሄሮድስ ገዥነት ጅማሬ ይህ ነው።

በ44 ዓ. ዓ. በሮም የውስጥ ሴራ ሆኖ በቤተ መንግሥት ውስጥ ገደለ የሰ ቄሣር በብሩቶስ እና ቃስዮስ ቡድን ሲገደል አሁንም ሌላ ሽኩቻና ጦርነት ተጀመረ። የቄሣር ወዳጅ የሆኑትን እነ ማርቆስ አንቶኒዮስን እና አክታቪዮስን ማጥፋት አንዱ የዘመቻው አካል ሆኖ ቃስዮስ ወደ ምሥራቅ መጥቶ የሶርያን ገዥነት ወሰደ። ለቀጣዩ ጦርነቱ ብዙ ገንዘብ ያስፈልገው ነበርና በሄሮድስ አባት በአንቲፓቴር ላይ ከፍተኛ የግብር ጫና ጣለበት። አንቲፓቴርም ልጁን ሄሮድስን ለግብሩ አሰባሰብ ዋና ኃላፊ አደረገው። ሄሮድስም በቅልጥፍና ያስመሰገነውን ሥራ በመሥራት ከፍተኛ ገንዘብ አሰባሰብ አቀረበ። በዚህ የሄሮድስ ሥራ የተደሰተው ቃስዮስ ለሄሮድስ ለወደፊቱ የይሁዳን ንጉሥነት ተስፋ ሰጠው።

በ43 ዓ. ዓ. አንቲፓቴር ሞተ። ሁለቱ ልጆቹ ፋሳኤል እና ሄሮድስ በመንግሥቱ ውስጥ ዋነኞችና ወራሾች ሆኑ። ሕርቃኖስ የአይሁድ የነገድ መሪነት ሹመት ቢኖረውም ሥልጣኑን ኃይሉ ግን በፋሳኤልና በሄሮድስ እጅ ነበረ። ሄሮድስ በዚህ ጊዜ የ30 ዓመት ሰው ነው። ሄሮድስ የአካባቢውን ሽፍቶችና ዘራፊዎች በማሳደድና በመቅጣት ቀድሞውኑ የአመራር ችሎታውን አስመስክሮ ነበርና ቃስዮስ ከሶርያ ተነሥቶ የማርቆስ አንቶኒዮስን ጦር ለመጣጠም ወደ ምዕራብ ሲዘምት ሄሮድስን በደቡብ ሶርያና በአስራኤል ላይ ሙሉ ኃላፊነት ሰጥቶት ነበር የሄደው።

በ42 ዓ. ዓ. ቃስዮስ ከአንቶኒዮስ እና አክታቪዮስ ጦር ጋር ሲዋጋ ተሸነፈና ራሱን ገደለ። የቃስዮስ ሞት በሄሮድስ እና ፋሳኤል ላይ መጥፎ ድባብ አጠለ፤ ደጋፊዎቹ ነበሩና። አንቶኒዮስ ሕርቃኖስን በማስጠራት ከሁለቱ ወንድማማቾች የትኛው የተሻለ መሪ መሆኑን ጠየቀው። ሕርቃኖስ ከፋሳኤል ሄሮድስ የተሻለ መሆኑን በመናገሩ ሄሮድስን ቤተ መቅደሱ ያለበት የይሁዳ ክፍል ገዢ፣ ፋሳኤል ደግሞ የገሊላ ገዢ እንዲሆኑ ሾማቸው። ይሁን እንጂ ሁለቱንም ገዢዎች የሚቃወሙና አይሁድ በራሳቸው መሪ መገዛት እንዳለባቸው የሚያምኑ አይሁድ ብዙ ነበሩ።

በ40 ዓ. ዓ. ሄሮድስንም ፋሳኤልንም የሚቃወሙ አይሁድ የጳርቴን ሰዎች ድጋፍና እርዳታ በመጠየቅ ዓመጽ ለማስነሣት ተዘጋጁ። ረዳቶቻቸውም ሕዝቡ በዓል በሚያከብርበት በበዓል ጎሳዊ ቀን ለበዓል እንደሚተምም ሕዝብ ሆነው ከሕዝቡ ሁሉ ጋር ተደባባቀው ወደ ኢየሩሳሌም ገቡ። በዕለቱ ፋሳኤል ተይዞ ወደ ወንዝ ቤት ገባ። ኋላ በዚያው ወንዝ ቤት ሞተ። ሕርቃኖስ ተይዞ ጀርው ተቆረጠ። ይህ የተደረገው በአይሁድ የሌዋውያን ሕግ መሠረት አካለ ጎዶሎ በመሆን ከሊቀ ክህነት እንዲሻር ነው። ሊቀ ክህነቱን አጣ ማለት ነው። ሄሮድስ ደግሞ ለጥቂት አምልጦ ራሱንና ቤተ ሰቡን ወደ መሳዳ ምሽግ አሸሸ። ከዚያም ተሻግሮ የናባጣውያን ዋና ከተማ ወደሆነችው ወደ ፔትራ በጭንቅ ሊገባ ቻለ።

ንጉሥ ሄሮድስ

በዚሁ ዓመት ሄሮድስ ወደ ሮም ሄደ። በዚያ ሳለ ማርቆስ አንቶኒዮስ እና አክታቪዮስ ወደ ሮም መሪዎች ጉባኤ (Senate) አቅርበውት በሮማውያን ሥር ሆኖ የይሁዳ ንጉሥ ተደርጎ ሹመት ተቀበለ። በተጨማሪም የሰማርያ አውራጃ እና የኢዱሚያ ምዕራባዊ ክፍል ግዛቱ ተደርገው ተሰጡት። ይሁን እንጂ በዚህ ጊዜ ለእርዳታ ተጠርተው መጥተው አገሪቱን የተቆጣጠሩት የጳርቴ ሰዎች ከሐስሞናውያን ዘር የሆነውን ማታትያስ አንቲጎስን እንደ ቡቸላ ንጉሥ አድርገውት ራሳቸው ይሠለጥኑ ነበርና ሄሮድስ የንጉሥነት ሥልጣን እንጂ አገር አልነበረውም ማለት ይቻላል።

ሄሮድስ በ39 ዓ. ዓ. ከሮም ሠራዊት ጋር ወደ አስራኤል ቢመጣም ከጳርቴ ሰዎች ቁጥጥር ነጻ ለማውጣትና ወደ ኢየሩሳሌም ለመግባት ሁለት ዓመት ወስዶ ወደ ከተማዋ የገባው በ37 ዓ. ዓ. ነበር። ሄሮድስ ወደ ሙሉ ሥልጣኑ ከመጣ በኋላ በቁጣና በበቃል ነበር የተራመደው። የጳርቴን ሰዎች ያስመጡትን አሳዳሚ አይሁድ ለመፍጀት ሲል ሳንሂድሪን በሚባለው የአይሁድ ሽማግሌዎች ጉባኤ ውስጥ ካሉት ሽማግሌዎች ጥቂቶች ብቻ ሲቀሩ በሙሉ አስገደላቸው። ሥልጣኑን ለማጠናከር ሲልም በዚያን ጊዜ ከሐስሞናውያን ዘር የቀረችውን ማርያምኔ የተባለች ሴት አግብቶ ሕጋዊ ሚስቱ አደረጋት። ከማታትያስ ዘር ወይም ከሐስሞናውያን ጋር ራሱን ማቆራገጥ ከእርሱ ቀጥሎ የሚገነግሠው ሐስሞናዊ ዘር እንደሚሆን በመገመት ሕዝቡ እንዳያምጽ ነው።

በዚህ ጊዜ (ከ41 ዓ. ዓ. ጀምሮ) ማርቆስ አንቶኒዮስ እና ከሊዎፓትራ ተጋብተው ግብጽን ነጻ አገር አድርገው ለማጠናከርና ከሮም ውጪ ለመሆን በመጣር ላይ ናቸው። ይህ ጉዳይ ደግሞ በአክታቪዮስ እና በሮም መሪዎች ጉባኤ (Senate) ተቀባይነት አልነበረውም። ቆይቶ ጦርነት መከፈቱ የማይቀር ነው። በነዚህ ጊዜያት ሄሮድስ የአንቶኒዮስ ወዳጅና አጋር ነበረ። ይሁን እንጂ ከሊዎፓትራ ሄሮድስን ትጠላውና እንዲያውም ግዛቱ የሆነችው ይሁዳ የራሷ እንድትሆን ትፈልግ ነበር።

በ31 ዓ. ዓ. ከግሪክ በስተ ምዕራብ ወጣ ብላ ባለችው አክቲዮም ላይ በተደረገው የባህር ላይ ጦርነት የግብጽ ጦር ሲሸነፍ አንቶኒዮስ እና ከሊዎፓትራ አፈግፍገው ወደ ግብጽ ተመለሱ። የሮም ሠራዊትም እግር እግር ይከታተላቸው ነበር። በዚያ አንቶኒዮስ ራሱን ወግቶ ሲገድል ከሊዎፓትራ ደግሞ ወደ ሮም ተወስዶ ትእይንት እንዳትደረግ ስትል ራሷን በመርዘኛ እባብ አስነድፋ ሞተች።

አሸናፊው የሮም ጦር ወደ ግብጽ ከገባ በኋላ አክታቪዮስ ሄሮድስን አስጠርቶ የአንቶኒዮስ ወዳጅ ስለመሆኑ ጠየቀው። ሄሮድስም ሳያመነታ በእርግጥ የአንቶኒዮስ ወዳጅና ደጋፊ መሆኑን፣ እንዲያውም አረቦች አስቸግረውት ከእነርሱ ጋር እየተዋጋ ባይሆን ኖሮ በአክቲዮም የባህር ጦርነቱ ሊረዳው ይገኝ እንደነበረ ሳይፈራ በግልጽ አስረዳ። ቀጥሎም ያኔ የአንቶኒዮስ ጥብቅ ወዳጅ እንደነበረ አሁን ደግሞ የአክታቪዮስ ታማኝ ወዳጅ እንደሚሆን ተናገረ። በዚህ አነጋገሩ ከመከፋት ይልቅ ተደስቶ አክታቪዮ የሄሮድስን ንጉሥነት አጸናለትና ተጨማሪ ግዛትም በነበረው ግዛት ላይ አከለለት።

ከዚህ በኋላ ሄሮድስ የሮምን መከታተል በማግኘት ሥልጣኑን አደላድሎ በተለይ በሮማውያን ዘንድ የሚወደዳቸውን ነገሮች ማድረግ ጀመረ። አንዱና ዋናው የታወቀበት አስገራሚ የሆኑ የሕንጻ ሥራዎችን ማሠራቱ ነው። የአይሁድን አድናቆት ለመቀዳጀት ሲልም ዋና ሥራው አድርጎ የያዘው የቤተ መቅደሱን ሥራ ነበር። ሰሎሞን ያሠራው የአይሁድ ቤተ መቅደስ በባቢሎናውያን ከፈረሰ በኋላ በ520 ዓ. ዓ. በዘፋብል አንደገና ተሠርቶ ነበር። ያ ሥራ ግን ከምርኮ የተመለሱ ሰዎች ሥራ ነበርና በጥራትም በጥንካሬም በውበትም የቀድሞውን ፈጽሞ አይመስልም። ሄሮድስ ያቀደው ግን የሰሎሞንን መቅደስም በመጠንም በውበትም የሚያስንቅ ሕንጻ ነው። ሥራው በ20 ዓ. ዓ. ተጀምሮ ሄሮድስ ሲሞትም ገና እየተሠራ ነበር። ጌታ ያገለግል በነበረ ጊዜም ገና መሠራቱ እየቀጠለ ነበር፤ ዮሐ. 2፡20። ጠቅላላ ሥራው የተጠናቀቀው በ63 ነበር። ሲጠናቀቅ እጹብ ድንቅ የተባለ ሥራ ነበረ። ግን ተጠናቅቆ በ4 ዓመቱ ነበር በሮማውያን ወረራ ድንጋይ በድንጋይ ላይ ሳይቀርለት ፈጽሞ የተደመሰሰው።

ሄሮድስ ሌሎች ያሠራቸው የሕንጻ ግንባታዎች ብዙ ናቸው። ከገሊላ ጀምሮ እስከ መሳዳ ድረስ ትልልቅ ግንቦችና ምሽጎች በተለያዩ ስፍራዎች አሳንጸለል። የመጫወቻ ስፍራዎች፣ የቴያትር መመልከቻዎች፣ የገበያ ቦታዎች፣ ለአባቱ መታሰቢያ የሚሆን አንቲፓትሪስ የተባለች ከተማ፣

ሌሎችም በርካታ ሥራዎች አሳንጸዋል። ከምሽትና ግንቦች በጣም የታወቁት ሁለቱ የአንቶኒያ ግንብ እና የመሳዳ ምሽግ ናቸው። የአንቶኒያ ግንብ የተባለው ሄሮድስ አሳንጸ በወዳጁ በአንቶኒያስ ስም የሰየመው የመንግሥት ሕንጻ ነው። ከቤተ መቅደሱ በስተ ሰሜን በኩል የተሠራ ሆኖ ከቤተ መቅደሱ የሚያገናኙና ወደ ግቢው የሚወርዱ ሁለት ደረጃዎች አሉበት። ኋላ የሮማውያን ዋና መሥሪያ ቤት የሆነና ጌታ ከመሰቀሉ በፊት በጲላሞስ የተመረመረበት ስፍራም በዚህ የሚገኝ ነው። የመሳዳ ግንብና ምሽግ በመሳዳ ኮረብታ ላይ የታነጸ በቀላሉ ሊወጡበት የማይቻል ጠንካራ ምሽግ ነው። ኋላ በሮማውያን ወረራ ጊዜ የአይሁድ የመጨረሻ የሽሽታቸውና የሽንፈታቸው ፍጻሜ ስፍራ የሆነ ምሽግ ነው። ሮማውያን አይሁድን ለመጨረሻ ጊዜ ለመፍጀት እዚያ ሲደርሱ አይሁድ ሁሉ ራሳቸውን ገድለው ነበር የጠበቁቸው።

በከተማ ደረጃ ደግሞ ቂሣርያን እንደ መንግሥት መኖሪያም እንደ ባሕር በርም አድርጎ በዘመናዊ ሁኔታ አሳንጸና በቂሣር ስም ቂሣርያ ብሎ ሰየማት። የዚህች ከተማ ሥራ በጣም ድንቅና 12 ሙሉ ዓመት የፈጀ ነው። የሄሮድስ ዘመን እድገትና ብልጽግና የታየበት ዘመን ነው። ያ ሁሉ ሕንጻ ሲገነባ ደግሞ እንደ ሰሎሞን ዘመን በሕዝቡ ጫንቃ ላይ ቀንበር አልከበደም ነበር።

ቢሆንም የሄሮድስ ዘመን በግዛቱ ውስጥ ብዙ ሽኩቻ የነበረበትና ሄሮድስም ሥልጣኑን ጨብጦ ለመያዝ ጭካኔውን ያፈሰሰበት ጊዜ ነው። ሄሮድስ ማርያምን ያገባው ሥልጣኑን ከሐሰምናውያን ጋር በማጣበቅና ለማደላደል ሲል ነበረ። ማርያምን ለሄሮድስ ሁለት ልጆች ወልደለታለች። ነገር ግን ኤደማዊውን ሄሮድስን አስወግዶ ሐሰምናውያንን (ማርያምን እና ልጆቿን) በዙፋን ለማስቀመጥ የተደረጉ በርካታ ሴራዎች ነበሩ። ሄሮድስ እነዚህን ሴራዎች እያወቀና እያከሸፈ ቆየ። አንድ ቀን ግን በቁጣ በግና ማርያምን ገደለች። ኋላ ደግሞ ሁለቱ ልጆቿ ዙፋኑን ለመውሰድ ማሰራቸውን ሲያውቅ ሳይራራ ሁለቱንም ገደላቸው። ከዚህ በኋላ ሄሮድስ ቁጡና ግልፍተኛ፣ ሁሉን ተጠራጣሪ ቀናተኛ ሰው ሆነ። ይህ እስኪሞት ድረስ የተጠናወተው ቁራኛው ነበረ።

የሚያሳዝነው፣ ሄሮድስ የባህርይ ብቻ ሳይሆን የአካልም ክፉ ደዌ ያጠቃው በሽተኛና የአልጋ ቁራኛ ሆነ። ከመሞቱ በፊት ቆዳውን በሙሉ የሚያሳክክ እከከ ወጥቶበት፣ አንጆቱን የማያቋርጥ ሕመም ይዞት፣ እግሩ ላይ ውኃ እየቆጠረ የሚያብጥ አብጠት፣ የሆድ ቁስል፣ የአባል ዘር ብልቱ መቁሰል፣ መግማትና ትል ማውጣት፣ የመተንፈስ ችግርና የሰውነት መንቀጥቀጥ ይህ ሁሉ ይዞት ከፉኛ ይሰቃይ ነበር ብሎ በዘመኑ የነበረ የሴፎስ የተባለ አይሁዳዊ ታሪክ ጸሐፊ ጽፎአል።

ከመሞቱ በፊት በጣሊኒ ሞት አልጋው ላይ ሳለ የአይሁድ ታላላቅና ስመ ጥር ሰዎች ሁሉ ከያሉበት እንዲመጡ ጥሪ አደረገ። የተጠናት ሁሉ ጥሪውን አከብረው ከመጡ በኋላ ተይዘው እንዲቆላፍባቸውና እዚያ ቆይተው ልክ እርሱ በሚሞትበት ጊዜ እነርሱም እንዲገደሉ ትእዛዝ ሰጠ። ይህን ያደረገው ምናልባት የቀበሩ ቀን የትልቅ ብሔራዊ ልቅሶ ቀን እንዲሆን በመፈለግ ነው። ለእርሱ ብቻ ሳይሆን (ምናልባት ለእርሱ ላይለቀስም ይችላል) ለአገሩ ታላላቅ ሁሉ እየተለቀሰ አገሩ ሁሉ ለቅሶ በለቅሶ እንዲሆን፣ ሕዝቡ ሁሉ እንባ በእንባ እንዲራጭ ፈልጎ ነው። ደግነቱ፣ ከሞተ በኋላ ሰዎቹ ከተቆለፈባቸው መቆያ ቦታ ተፈትተው ተለቀቁ እንጂ አልተገደሉም ነበር። በዚህ የመጨረሻ ስቃይ ውስጥ ሆኖ የዛ ታላቅ ልጁ አንቲፓፔር እንዲገደል አደረገ። ሄሮድስ ልክ እንደ እስክንድር ከእርሱ በኋላ ስለሚሆነው የመንግሥት ጉዳይ ምንም ደንታ ያልነበረው ለራሱ ኖሮ ለራሱ የሞተ ሰው ነው። ይህን ልጁን ባስገደለው በ5ኛው ቀን ነበር ሄሮድስ ራሱ የሞተው። ሄሮድስ የሞተው በ4 ዓ. ዓ. ነው።

በዘመኑ ፍጻሜ

ጌታ የተወለደው ይህ ሄሮድስ ከመሞቱ ከጥቂት ዓመታት በፊት ነው። (ምናልባት ከ2-4 ዓመታት ገደማ ይሆናል፤ ይህ ግምት ከሰብዓ ሰገል ሁለት ዓመት ድረስ ወደ ኋላ ሄዶ ሕጻናትን ከማስፈጀቱ እና ሄሮድስ እስኪሞት ድረስ የሴፍ ሕጻኑን ማርያምን ይዞ ወደ ግብጽ ሸሽቶ ቆይቶአል። ሰብአ ሰገል ወደ ይሁዳ የደረሱት መቼ እንደሆነ በትክክል አናውቅም። ኮከቡ በትክክል መቼ እንደታየና እየተጓዙ ምን ያህል እንደቆዩ አናውቅም። ወይ ኮከቡ ከሁለት ዓመት በፊት ታይቷል፤ ወይም ያ ጉዞ ያስጀመራቸው ብሥራት ነው። ጌታ ወይ ያኔ ወይም በኋላ ተወልዶአል።) ሄሮድስ ለሥልጣኑ ተጋዳይ መሆኑና ሥልጣኑን ለመጠበቅ የዛ ሚስቱንና ልጆቹን ለመግደል የማያመነታ መሆኑ ጌታን የተወለደበትን ዘመን ሁኔታ የተለየ ትኩረት ያስጠዋል። በማቱ. 2፡1-2 እንደተጻፈው ሰብአ ሰገል፣ የተወለደው የአይሁድ ንጉሥ ወዴት ነው? ኮከቡን በምሥራቅ አይተን ልንሰግድለት መጥተናልና እያሉ ከምሥራቅ ወደ ኢየሩሳሌም መጡ የተባለው ጉዳይ አስደነገጠው። ቁጥር 3፣ ንጉሡ ሄሮድስም ሰምቶ ደነገጠ፣ ኢየሩሳሌምም ሁሉ ከእርሱ ጋር፤ ይላል።

ይህ ሄሮድስ የንጉሥ ሥልጣን እያጣጣመ ሳለ፣ የሐሰምናውያንን የመጨረሻ ዝርያ (ሚስቱንና ልጆቹን እንኳ ሳይቀር) እያጠፋ ለሥልጣኑ ዘብ እየቆመ ሳለ፣ ንጉሥ ተወለደ ሲባል፤ ያውም ኮከብ የታየለት! ያውም ጠቢባን ከሩቅ አገር የመጡለት የአይሁድ ንጉሥ! በተለይ ንጉሡነቱ የአይሁድ ተብሎ ነው። የሮም ወይም የዓለም አይደለም፤ ይህ ቢባል ኖሮ ሄሮድስ አይጨንቀውም ነበር። (ዓለምን ሁሉ ከገዛ እርሱም አንዱ ነውና ለውጥ የለውም ወይም ዋናዎቹ ገዢዎች ሮማውያን ናቸውና ሮማውያን ይጨነቁ) ግን የአይሁድ ንጉሥ ነው። ይህ እንዴት አያስደነግጠው! ሄሮድስ አይሁዳዊ አይደለም። ከኢዲዊሪስ የሆነ ኢዲዊሪስ ወይም ኤደማዊ ነው። ማርያምን ከማታትያስ ዘር ስለሆነች ከማርያምን የተወለዱት ልጆቹ ናቸው ግማሽ አይሁድነት ያላቸው እንጂ እርሱ ዜሮ አይሁድ ነው። ስለዚህ አይሁድ ሌላ በትንቢት የተነገረለት ሕጋዊ ንጉሥ ቢኖራቸው ቀድሞም ለነፃነት የመዋጋት ታሪክ ያላቸው ሰዎች ናቸውና ይህ ሲጨመር የእግር ስር ረመጥ ነው የሆነበት።

በመጀመሪያ የካህናት አለቆችና የሕዝቡን ጻፎች ሰብስቦ ጠየቀ። በታሪካቸው፣ በትንቢታቸው የተጻፈውን ነገር ለማወቅ ነው ይህን ያደረገው። ከዚያ ታሪኩንና ትንቢቱን ካረጋገጠ በኋላ ሰብዓ ሰገልን አስጠርቶ ኮከቡ የታየበትን ጊዜ ጠንቅቆ ተረዳ። በጥንቃቄ የሚለውን ቃል እናስተውል። ቢችል እስከተወለደበት ቀንና ሰዓት ለመጠጋት ይመስላል። እነዚህ ሰዎች ወደ ቤተ ልሔም ሄደው በጥንቃቄ መርምረው (አሁንም ጥንቃቄን እናስተውል፤ ተሳስተው ወደ ሌላ ሕፃን ሄደው እንዳይሰግዱና ሌላ ሕፃን ተገድሎ የተወለደው የአይሁድ ንጉሥ እንዳይተርፍ ነው) እንዲያገኙትና እርሱም እንዲያመልከው፣ እንዲሰግድለት እንዲነግሩት ነገራቸውና መጠባበቅ ጀመረ።

በነዚያ ቀናት በተጠንቀቅ ሆኖ መልሱን እየተጠባበቀ እንደነበረ መገመት ቀላል ነው። ለምን ይጠባበቅ እንደነበረም ግልጽ ነው። እርሱ በሕይወት ሆኖ ሌላ የአይሁድ ንጉሥ የማይታሰብ፣ የማይታለም ነገር ነው። ሄሮድስ ምንኛ የታደለም ያልታደለም ሰው ነው! የታደለው

- ከአይሁድ ሊቃውንት ክርስቶስ እንደሚወለድና የት እንደሚወለድ በማረጋገጡ ነው።
- ሌላው መታደሉ ሌሎቹ ያላወቁትን መቼ እንደሚወለድም ለማወቅ የታደለ ሰው በመሆኑ ነው። ሊቃውንቱ በቤተ ልሔም እንደሚወለድ ብቻ ነበር የሚያውቁት እንጂ ዘመኑን አያውቁም ነበር።

- ሌላው በራሱ ግዛት በራሱ ንጉሥነት ሥር በግዛቱ ውስጥ፤ በገዛ ዘመኑ መወለዱ እንዴት ያለ መባረክ ነበር! ለሰብአ ሰገል በውሸት እንደተናገረው እውነት በሆነለትና እርሱም ሄዶ ቢሰግድ ኖሮ ምንኛ በተባረከ ነበር! እንዴት የታደለ ሰው ነበር።

ግን ያልታደለ ሰው ነው። ዓላማው ስግደት አልነበረም። ማቴ. 2፥16 ከዚህ በኋላ ሄሮድስ ሰብአ ሰገል እንደ ተሳለፈበት ባየ ጊዜ እጅግ ተቆጣና ልኮ ከሰብአ ሰገል እንደ ተረዳው ዘመን በቤተ ልሔምና በአውራጃዋ የነበሩትን፤ ሁለት ዓመት የሆኑትን ከዚያም የሚያንሱትን ሕፃናት ሁሉ አስገደለ ብሎ እንደሚነግረን ሄሮድስ ሕፃናቱን አስፈጀ። የተወለደው የአይሁድ ንጉሥ ለመገደሉ እርግጠኛ ለመሆን ሁለት ነገሮች አደረገ፤ 1ኛ፤ በቤተ ልሔም ብቻ ሳይሆን በአውራጃዋ ሁሉ ያሉ ሕፃናት እንዲገደሉ አደረገ። 2ኛ፤ በዚያ ወራት ብቻ ሳይሆን እስከ ሁለት ዓመት ድረስ ርቆ አስፈጀ። ሕጻኑ በስሕተት ሳይገደል እንዳይቀርና እንዳያመልጥ ነው እስከ ሁለት ዓመት ወደ ኋላ የሄደው። የቤተ ልሔምን ሕፃናት ካስፈጀ በኋላ ወዲያውኑ ነው ከላይ እንደተመለከትነው ሄሮድስ በከፉ ደዌ የተጠቃ በሽተኛና የአልጋ ቁራኛ ሆኖ የሞተው። እንዲገደል የተፈለገው የአይሁድ ንጉሥ ግን አልሞተም። የተወለደውና ቃል ሥጋ የለበሰው ለመሞት ነው፤ ግን ያ ጊዜ የመሞቻው ጊዜ አልነበረም። ለመሞት ነው የመጣው ግን ያም ጊዜ አለው።

ጌታ የተወለደው ልክ በዚህ ጊዜ ውስጥ ነበር። ከዘመናት ዝምታ በኋላ ቃል በቃል ሆነ። የዝምታው ዝማም የተፈታው በመጀመሪያ መልአኩ ገብርኤል ለዘካርያስ በተናገረ ጊዜ ነው። ከዚያ ስድስት ወር ቆይቶ ወደ ናዝሬት መጥቶ ለማርያም ተናገረ። ከዚያ ቃል ራሱ ሥጋ ሆነ፤ በግርግም ተወለደ! በተወለደ ቀን መልአክ ለእረኞች አበሰረ፤ ብዙ መላእክት እግዚአብሔርን አመሰገኑ። በእርያም ክብር ለእግዚአብሔር፤ በምድር ሰላም፤ በጎ ፈቃድ ለሰው ይሁን አሉ። የዘመኑ ፍጻሜ በደረሰ ጊዜ የተባለው ደረሰ፤ ገላ. 4፥4።

ከዚህ በኋላ ቃል የተደመጠው ከ12 ዓመታት በኋላ ነው። በአንድ የፋሲካ በዓል በመቅደስ ውስጥ፤ ሉቃ. 2፥42-52። የመጀመሪያው የኢየሱስ ቃል፤ ስለ ምን ፈለጋችሁኝ? በአባቴ ቤት እሆን ዘንድ እንዲገባኝ አላወቃችሁም? የሚል ነበር። ይህ የመጀመሪያው የተጻፈው የኢየሱስ ቃል ነው። ከዚያ በፊት ተናግሮአል፤ አልተጻፈልንም እንጂ። ቁጥር 46 እና 47፤ ከሦስት ቀንም በኋላ በመምህራን መካከል ተቀምጦ ሲሰማቸውም ሲጠይቃቸውም በመቅደስ አገኙት፤ የሰሙትም ሁሉ በማስተዋሉና በመልሱ ተገረሙ ይላል። ምን እንደተናገረ፤ ምን እንደጠየቃቸው፤ ምን እንደጠየቁትና ምን እንደመለሰ ምንም አልተጻፈም።

ከዚህ በኋላ ቃል የተነገረው ከ18 ያህል ዓመታት በኋላ ነው። በዮሐንስ ተጠመቀ፤ ሰማያት ተከፈቱ፤ ወልድ ብቻ ሳይሆን አብም ተደመጠ። የምሥራች ተሰበከ። የ400 ዓመታት ዝምታ በሁካታ ተተካ።

በአራት አሳቦች ልደምድም። 1) እግዚአብሔር ዝም የሚልባቸው ጊዜያት አሉ። 2) እግዚአብሔር ዝም አለ ማለት ግን ምንም ነገር እየሠራ አይደለም ማለት አይደለም። 3) እግዚአብሔር ይሆናል ያለው ሁሉ በእርግጥ ይሆናል። 4) እግዚአብሔር በጊዜ ውስጥ ይሠራል። ጊዜው ደግሞ ትክክል ነው።

ጌታ ከእርያም ይባርካችሁ። መልካም የጌታ ልደት በዓል።

ዛሬም የሚፈክጉት ጠቢባን ናችሁ።
የሚያገኙትም ብዱሳን።

